

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12825

FOLKSTIMLEKHE GESHIKHTN

Isaac Leib Peretz

*The original of this title comes from the permanent collection of the
YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יוגנט = ביבליאטעק

י. ל. פרץ

פאָקסטימלעכע געשיכטן

1

מסירת נפש

*

פארלאג „שוף און לעם“

י. ג. נ. ט. = ב. י. ב. ל. י. א. ט. ע. ק.

י. ג. נ. ט.

פאלקסטימלעכע געשיכטן

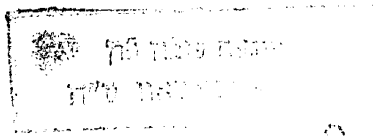
1

מסירת נפש

באארבעט פאר יוגנט / פערטע און פיפטע טויזנט

פארלאג „שול אוי לעבן“ ווארשע 1922

BIBLIOTEKA DLA MŁODZIEŻY
I. L. PEREC / MESYRAS NEFESZ
WYDAWNICTWO „SZKOŁA I ŻYCIE”
WARSZAWA, NOWOLIPKI 41,6
1   9   2   2
DRUKARNIA I. RAJCHMANA,
WARSZAWA, KARMEŁICKA 15.

מיט דורות צוריק האָט גע'שמ'ט אין צפת אַ ייד — אַ גביר
און אַ גרויסער בעל-מזל, וואָס האָט געהאַנדלט מיט צירונג און
אַלערליי אבנים טובות ומרגליות. און געהאַט האָט ער זיין אייגנס
אַ פּאַלאַץ, וואָס האָט אַרויסגעקוקט מיט ליכטיקע פענסטער = אויגן
אויפ'ן ים-פּנת; און אַרומגערינגלט האָט דעם פּאַלאַץ אַ גאָרטן
אַ גרויסער, מיט אַלערליי גלוסטיקע ביימער, מיט פל' המינים פירות
און זינגענדיקע פייגל, און מיט אַלערליי זעמקעדיקע קרייטעכצנר
און אַנדערע געוויקסן.

און געהאַט האָט דער גאָרטן וועגן ברייטע, אויסגעשייטע
מיט גאָלדענעם זאָמד, און די ביימער איבער די וועגן האָבן זיך
אין דער הייך צוזאַמענגעטראָפן מיט די קרוינען, און צוזאַמענגע-
פּלאַכטן און פאַרשאַטנט די וועגן.

און סוכות זענען צעווייט און צעשפרייט געווען אויף אַלע
עקן פון גאָרטן צום אָפרוען, און וואַסערלעך, איבער וועלכע
די טייערסטע ווייסע גענוז זענען אַרומגעשוואומען, האָבן געגלאַנצט
ווי די שפּיגלען.

און געהאַט האָט דער ייד זיינע אייגענע אייזלען און קעגן-
לען צו פאָרן איבער דער מדבר; און אַן אייגענע שיף מיט
אייגענע שיפס-לייט און אַ שיפס-קאָפיטאַן -- צו פאָרן אויפ'ן ים...

און דער ייד-האַט זיך משדך געזען מיט רבנים, ראשי-
ישיבות און אזוי גאונים פון בבל און ארץ-ישראל, און האָט
אָוועקגעשיקט די קינדער לַמקום תורה. און מיט דער צייט איז
ביי אים געבליבן נאָר די ינגסטע טאָכטער מיט'ן נאָמען שרה
דאָס געליבטע כוזניקל, וואָס ער האָט געהיט, ווי דעם שוואַרץ-
אַפֿל פון אויג. די שרה איז געווען אַ גרויסע יפה-פיה, און אַ לב
טוב, און אַ מזג טוב — אין לשער.

און פאַר די בת יחידה האָט ער זיך אַראָפּגעברענגט, פון
נשיא פון בבלי'ס ישיבה, אַ טייערע כלי, מיט'ן נאָמען חייא.
באַזעצט זיך דער חייא ביים שווער אין צפת — על התורה
ועל העבודה...

נישט לאַנג אָבער האָט זיין מנוחה געדויערט; דער שווער,
דער אלמן, איז אַ צייט נאָך חייא'ס חתונה נפטר געוואָרן. דער
יינגער מאַן האָט געמוזט איבערנעמען די גרויסע עסקים און מאַכן
נסיעות איבער ווייטע מדינות. און ער איז געוואָרן אַ גרויסער
כּוחר פון די גרעסטע אויף דער וועלט.

דאָס האָט אָבער אים, הלילה, צו ביטול-תורה נישט געבראַכט.
דאָס קעמל, אויף וועלכן ער איז געריטן איבער דער
מדבר, האָט עמיץ פון דער קאַראַוואַנע ביים ציימל געפירט, און
ר' חייא האָט נישט אַרויסגעלאָזט דאָס ספר, וואָס ער האָט געהאַלטן,
פון האַנט, און נישט אַראָפּגענומען קיין אויג פון ספר.

און אין שיף האָט ער געהאַט אַ חדר מיוחד, וואו ער איז
געזעסן ביחידות און עוסק געווען בתורה.

און ער האָט נאָך אפילו געפונען צייט צו לערנען זיך שבע
חכמות ביי די אַלטע שיכּן, מיט וועלכע ער פלעגט זיך טרעפן
אויפ'ן וועג, ווי חכמת הרפואה, שיחת חיות ועופות וכדומה...

און אַ בעל-צדקה איז ער געווען, אין לשער ואין לספר.
ובכל מקום באו — וואו ר' חייא האָט זיך ערגעץ אָפּגעשטעלט אין

קהילה—הָאָט ער קודם פֿל מפריש געווען מעשר=עני פון ריוח אויפ'ן וועג, אחוץ פֿדיון שבויים.

און אזוי פֿלעגט ער אויך טאָן גרויסע טובות דעם כלל ישראל. וואָרים דער מסדר מיט אבנים טובות ומרגליות האָט אים מקרב געווען צום מלכות מיט אירע שרים. און מיט'ן שענקייט און ערלעכקייט, און אפשר מער נאָך מיט זיין חכמה, האָט ער שטאַרק נושא=הן געווען אין זייערע אויגן, און זיי פֿלעגן אין אים אמונה האָבן, גלויבן לכל היוצא מפיו, און אַלץ צוליב טאָן... פֿלעגט ער זיין אַ שתדל'ן און אַ מליץ יושר על כל צרה שלא תבא... און ברוח פיו האָט ער מבטל געווען בבלוליים נוראים: אַרויסגענומען פון תפיסות, באַפרייט פון מלקות און קיי=טן; און גישט איינגמאַל און אין דער לעצטער מינוט, — פון תליו'ס הענט.

און איבער דער צייט, וואָס ר' חייא איז געווען אַ געהל'ך בדרך, פֿלעגט שרה די צדיקת ממלא מקומו זיין אין דער היינט אין צפת לכל דבר שבצדקה, ווי עס פֿאַסט פֿאַר אַן אמת'ער אשת=חיל. און ר' חייא האָט זיך אויף איר פֿאַרלאָזט און איז זיכער געווען, אז דער הונגעריקער, וואָס וועט אַריינקומען אין זיין הויז, וועט אַרויסגיין אַ זאטער; און דער דאַרשטיקער — אַן אָנגעטרונג=קענער. ווי אויך, אז זי וועט זייער בת יחידה, מרים, מגדל זיין לצדקה ולמעשים טובים און מדריך זיין אין פֿשר'ן וועג.

וכך הוה: דער פֿאַלאַץ איז שטענדיק פול געווען מיט אורחים און אַרימע לייט. און תלמידי חכמים, רבנים און ראשי ישיבה, וואָס פֿלעגן אַרויסגיין לחוץ לארץ וועגן צרכי הצבור און צוריק=פֿאַרן, האָבן זיך, אהין=צו=וועגס, ווי צוריק=צו=וועגס, אָפגעשטעלט— אזוי פֿלעגט מען שוין זאָגן— ביי ר' חייא'ס ווייב, און זי פֿלעגט זיי מקבל זיין בסבר פנים יפות און שפיון מיט אַל=דאָס גונס, און פֿלעגט נאָר פֿאַרלאַנגען, זיי זאָלן אַרויפלייגן זייערע הענט אויף דער בת יחידה'ס קעפעלע און בענטשן זי מיט מזל...

און די ברכות האָבן אָנגעהויבן מקוים צו ווערן: די אייגן-
ציקע טאָכטער מרים איז געווען אַן אויסטערליש געראַטן קינד,
אַ ברכה פון זיין ליבן נאָמען. און גאַנץ צפת פלעגט זיך בענטשן
מיט איר, מען זאָגט: „חייאַס טאָכטער לייכט זיי די זון“, איז
קלאָר ווי דער טאָג; „עס ליגט אויף איר אסתר המלכה׳ס
חן וחסד“; און זי איז ווירקלעך געווען אַ יפה = פיה — די מוטער
אויס׳ן אויג.

זענען דאָך אָבער גאָטס דרכים נישט צום פאַרשטיין: פאַלט
פלוצלונג שרה די צדיקת אַוועק. ר׳ חייא באַקומט די בשורה-רעה
אויף אַ ווייטן וועג. פילט ער, אַז עס איז שלעכט, וואַרפט ער
אַוועק אַלע עסקים און לויפט אהיים איבער טאַל און איבער
בערג, מדבריות און ימים. באַגעגענען אים אַלערליי מניעות. פאַלן
אונטער אים אין מדבר אייזלען און קעמלען פאַר דאָרשט; שטורם=
ווינטן ווילן אים צעשלאַגן דאָס שיף אויפֿן ים—האַט ער אָבער
גובר געווען אַלע מניעות און איז אַהיים געקומען בשלום... האָט
ער אָבער שוין געטראָפֿן די צדיקת שרה כמעט ביי יציאת נשמה...
נאָר ווי די צדיקת-האַט אים דערזען, האָט זי זיך געשטאַרקט און
אויפגעזעצט אויפֿן בעט, און דרייט זיך איבער צו ר׳ חייאָן, און
טרייסט אים און איז אים מבטיח, אַז זי איז מקבל די יסורי = מות
באהבה... און רעדט מיט אים נאָך אַ וואָרט וועגן דער בת יחידה
מרים, וואָס מען האָט אַרויסגעפירט אַ פאַר׳חלש׳טע... און ר׳ חייא
זאָגט איר צו, אַז ער וועט זיין פאַר איר אַ טאַטע, אי אַ מאַמע;
אַז קיין פרעמדע הענט וועלן דאָס יינגע ביימעלע נישט בייגן,
נישט קרימען, נישט, חס ושלום, ברעכן...

און באַלד נאָך שלשים האָט ר׳ חייא, אַן אַ רגע ישוב הדעת,
מיט אַמאָל אָפגעשניטן פון אַלע מסחרים, פאַרקויפט די פערל און
בריליאַנטן און אַלערליי אַנדער צירונג כמעט בחצי חנם, און האָט
זיך באַזעצט במנוחה על החירה והעבודה אין צפת... און אין
פאַלאַץ זיינעם האָט ער זיך געעפנט אַ ישיבה, און וואָט אויסגע-

זוכט און פאַרזאַמלט אין איר פון צפת און פון דער סביבה אַלע
 בחורים — וואויל־לערנער, און האָט געזאָגט פאַר זיי, וואָס גאָט
 גיט אַ טאָג, דעם שיעור. און זיי האָבן דאָרשטיק געטרונקען זיינע
 רייד, און די אָרימע בחורים פון צווישן זיי האָט ער גאָר אינ-
 גאַנצן אויף זיך גענומען און זיי אויפגעהאַלטן ביי זיך אין פאלאַץ,
 צו צוויי און צו דריי בחורים אין אַ חדר מפואר. און האָט זיי
 מפרנס געווען בעין יפה. און האָט זיי מלביש ומגעיִל געווען כבני
 הגבירים — פאַרזאָרגט אפילו מיט קליינגעלד.

און אַז אַן אָרים-בחור איז געקומען צו שמונה-עשר-לחופה,
 פלעגט ר' הייא שיקן נאָך שדכנים און אויסקלויבן אים אַ שידוך
 מיט קעסט און אָנהאַלטעניש, לפי כבודו ומעלתו, און פלעגט געבן
 נדן, הלבושה ומתנות, און פלעגט אַליין פירן צו דער חופה, נאָך
 דער חופה משמח זיין התן-פלה כדת וכדין. און וואָט אַנבאַלאַנגט
 זיין טאָכטער מרים, האָט ער געהאַפט, אַז עס וועט זיך אים טרעפן
 באַר אַ פלי יקר—טאַקע, ווי מען זאָגט, פאַר גאָט און פאַר לייט.

ווי אַזוי אָבער זוכט מען?

אַ מענטש — פלעגט ר' הייא זאָגן — וואָלט לייכט
 געווען צו דערקענען אין די אויגן... די נשמה אין גוף
 זיצט, ווי אין הפיסה; האָט דער בורא עולם, מיט זיין גרויס
 רחמנות, געעפנט דער נשמה אין דער הפיסה צוויי פענסטערלעך,
 דאָס זענען די אויגן פון אַ מענטש, זי זאָל דורך זיי אַרויסקוקן, זען
 די וועלט, און לאָזן זיך דערקענען דער וועלט! וואָלט מען אין
 די אויגן יעדן דערקענט, האָט אָבער אַ מענטש פאַרהענגלעך צו די
 פענסטערלעך — ברעמען, מיט וועלכע ער קאָן זיי פאַרשטעלן...
 און אַ מענטש, וואָס האָט אַ נשמה מיט אַ פגם, באַהאַלט ער זי, און
 ווען די נשמה וויל זיך באַווייזן, לאָזט ער די פאַרהענגלעך אַראָפּ;
 נפלומר'שט פאַר עניוות...

לייכטער—זאָגט ר' הייא—וואָלט שוין געווען צו דערקענען

אַ מענטש אינ'ם קול. אין דעם האָט ער געהאַט זיין אייגענע שיטה:
 אַ מענש,--פלעגט ער זאָגן, וואָס איז נישט גאַנץ, קאָן זאָבן אַן
 אויבער-קול, אַן אונטער-קול, אַ ביי-קול, אַ צעשפּאַלטן קול, אַ צי-
 טערדיק קול, אָבער נישט קיין ריינעם, קלאָרן קלאַנג; קיין ריכט
 קול האָט ער נישט! און אַז ער האָט נישט זיין אייגן קול, מאכט
 ער נאָך אַ פרעמד קול... טוט ער זוי אַ פּאַפּוגיי! דו הערסט
 אַמאָל פון ווייטנס אַ קול, מיינסט, דער און דער פּויגל, און אַז
 דו קומסט צו — אַ נאָכגעמאַכט קול, אַ פּאַפּוגיי...

לויט דער שיטה פלעגט ר' חייא זיך נוהג זיין אזוי:

דעם שיעור פלעגט ער זאָגן פאַר וואַרימעס; און אַ פאַר
 שעה פאַר מנחה פלעגט ער אַרויסלאָזן די תלמידים אין גאַרטן
 אַריין; זאָלן זיי מטייל זיין אין שאָטן פון די ביימער, טועם זיין
 פון זייערע פירות און אַ ברכה מאַכן, און אויך נהנה זיין פון די
 ריחות פון אַלערליי קרייטעכצער, און שפּאַצירנדיק, איבער/חורץ
 דעם שיעור בעל-פה, אָדער גלאַט רעדן פון תורה; אפילו שיחת
 רעים איז אויך קיין סכנה נישט... און ער פלעגט זיך דעמאָלט
 מתבודד זיין אין זיין חדר, און לערנען סתרי תורה... און זיין
 חדר האָט געהאַט אַ פענסטער אין גאַרטן אַריין, מיט אַ שווער
 זיידן פאַרהאַנג פאַר דער זון. און פון צייט צו צייט פלעגט
 ר' חייא אַראָפּנעמען די ברילן, לעגן אויפ'ן ספר און נאָך צודעקן
 מיט'ן פולאַרענעם טיכל און אַרויפּלעגן דאָס טאַבאַק-שקעטלע, —
 און צוגיין צום פענסטער, און שטעלן זיך אַ ווילע אונטער דעם
 פאַרהאַנג, און איינהערן זיך צו די קולות פון זיינע תלמידים, וואָס
 גייען אַרום אויף די שפּאַציר-וועגן, פאַרן-אָדער קופּקעלעך-ווייז, און
 רערן צווישן זיך ווי חברים, אין האָבן קיין סיבה נישט צו
 היטן זיך און בייטן די קולות...

וואָס זיי האָבן געשמעסט, האָט ער נישט געוואָלט און
 נישט געקאָנט הערן: אַרויף ביז צו זיין חדר איז צוגעקומען
 פון די בחורים נאָר דער קלאַנג צליין, אַן אַ הימוך הדבור... און

אז עס איז אוועקגעגאנגען א צייט, און ר' חייא האָט קיין אמת
ריכט קול נישט געהערט, איז ער אריינגעפאלן אין עצבות.

אינמאל האָט ער זיך אפילו געקלאָגט פאַר זיין ליבן נאָמען.
— רבונו של עולם! — זיפצט ער — די פייגעלעך אין
גאָרטן, וואָס האָבען נאָר אַ נפש חיה, זינגען דיין שבת, און די
תלמידים מיינע, וואָס האָבען אַ נשמה און אַ יחידה, לערנען דיין
תורה... פאַרוואָס איז דאָס קול פון דינע פייגעלעך אזוי גאַנץ,
אזוי ריין, אז עס גיסן זיך אין זיי אויס גאַנצע נשמות, בשעת
ווען מיינע תלמידים — — —

געענדיקט אָבער האָט ער נישט: מקטרג זיין אויף זיינע
תלמידים האָט ער נישט געוואָלט... דאָס עצבות אָבער טרעט
נישט אָפ!

פון צייט צו צייט קומען אָן נייע תלמידים, נייע קולות,
אָבער אלץ קיין קמה-סולח נישט!

ויהי היום — אינמאל, זיצנדיק פאַר מנחה אין ערשטן
חדר, דערהערט ר' חייא פון פאָדערהויז אַ וכות, עס הערען זיך
צוויי קולות: איין קול אַ בייזערדיקס, דעם ריש-דוכנא'ס קול, און
אַ צווייט קול, אַ יונגס, אַ פרעמדס — מן הסתם, פון אַ פרעמדן
בחור. און דאָס קול פון פרעמדן בחור טאכט אויף ר' חייא'ן
אַ גרויסן רושם. אויף אזאָ קול האָט ער געהאַפט, אויף דעם האָט
ער מתפלל געווען! פאַרמאכט ר' חייא דאָס ספר, וואָס ער האָט
געהאַלטן פאַר זיך, און וויל זיך לענגער איינהערן, האָקט זיך
אָבער דאָס צווייטע, בעטנדיקע קול איבער, און עס הערט זיך
נאָר דעם ריש-דוכנא'ס קול, וואָס מוסר'ט און בייזערט זיך. גיט
ר' חייא אַ קלאַפ אין טיש, פאַר אַ סימן, אז ער רופט. עפנט זיך
די טיר, און עס באווייזט זיך פאַר אים דער ריש-דוכנא אַ צער-
דערטער, אַ דערשראָקענער און זיין אַלט פנים איז נאָך בלאַס.
וואָרנט אים ו' חייא: כל הכועס!...

— ניין, רבי! — בלאַזט זיך אָפּ דער ריש-דוכנא — עס
איז משיח'ס צייטן — אַזאַ חוצפה! אַזאַ חוצפה פון אַ בחור!
— נו, נו, — וואָס וויל ער, דער בחור?
— ער וויל אַ קלייניקייט: אַריין צו איך אין ישיבה!
— נו?

— פּרעג איך אים: קענסט „ש"ס ופוסקים" זאָגט ער: ניין! —
כאָטש „משניות"? — פּרעג איך ווייטער — ניין! — מאַך איך
מיר אַ שפּאַס: און „עין יעקב"? — אויך נישט! — שפּאַס איך
שוין ווייטער: און דאַוונען? צעוויינט ער זיך! — וואָס איז?
דאַוונען אין סידור קאָן ער, נאָר פּירוש המילות האָט ער פאַרגע-
סן! שוטה, וואָס זשע ווילסטו? — צו ר' חייאָן וויל ער! —
נאָך וואָס? זאָגט ער, אַז ער וויל איך בעטן, איר זאָלט אים
לאָזן זיצן אין ישיבה און צוהערן זיך צום שיעור, אפּשר וועט
אים גאָט העלפּן, ער וועט זיך דערמאַנען!

— געקאָנט, הייסט עס, און פאַרגעסן, — זיפּצט ר' חייא
אָפּ—אַ חולה, נעבעך; און וואָס איז דער פּעס?

— וואָס דער פּעס איז? אַדרבא—זאָג איך אים, איך וועל
דיך אַריינלאָזן צו-ר' חייאָן. טראָגט אָבער דער בחור אַ לייוונטן
מלבוש, אַרומגעבונדן איז ער מיט אַ האַנפענער עטריק איבער די
לענדן און האַלט נאָך אין דער האַנט אַ וואַלד-שטעקן, ווי אַ גולן, —
אָן אָפּגעשיילטע צווייג פון אַ מאַנדל בויס. זאָג איך אים: גוט,
בחור, איך וועל דיך אַריינלאָזן צו ר' חייאָן נאָר טו דיך איבער.
האָסט אַנדערע מלבושים? — נישט ער האָט, נישט ער וויל זיך
איבערטון... ער טאָר נישט, זאָגט ער. — לעג כאָטש אַוועק דעם
שטעקן! דאָס אויך נישט! ער טאָר דעם שטעקן נישט אַרויסלאָזן
צוין האַנט, גיעט ביי-טאָג, נישט ביי-נאַכט; ער שלאַפּט מיט'ן סטעקן!
פאַרשטייט ר' חייא, אַז עס איז אַ בעל-תשובה, זאָגט ער:

— זאָל אַריינקומען דער בחור.

קומט ער אריין אַ בלאַסער, אַ מאַנערער; אַנגעטון, ווי דער
ריש דוכנא האָט אים אויסגעמאַלט, און שטעלט זיך ביי דער טיר.
רופט אים ר' חייא צו צו זיך גענטער, דערלאַנגט אים „שלום“.
און אַז ער זעט, אַז דער בחור הויבט אויף אים זיין אויג נישט
אויף, פרעגט ער:

— קינד מיינ'ס, וואָס לאַזט דו די אויגן אַראָפּ פאַר מיר?
באַהאַלטט דו פאַר מיר נשמה?

— יאָ, רבי — ענטפערט דער בחור — מײן נשמה איז אַ זיג-
דיגע... איך האָב מיך מיט איר וואָס צו שעמען.
זאָגט ר' חייא: איך הייס דיר אויפהייבן די אויגן:
פאַלגט דער בהור.

און ר' חייא, קוקנדיק אים אין די אויגן אַריין, ווערט
כאַרציטערט, אַ פאַרשאַלטענע נשמה האָט ער דערווען.

— קינד מיינס — פרעגט ר' חייא — עס שטעקט אַ קללה
אין דינע אויגן. ווער האָט דיך פאַרשאַלטן?
— דער ראש-שיבה פון ירושלים!

ר' חייא ווייכט, אַז דער ראש-שיבה פון ירושלים איז ערשט
נישט לאַנג נפטר געוואָרן, פרעגט ער: ווען?
ענטפערט דער בחור: שוין צוויי חדשים.

„ריכטיק! — טראַכט זיך ר' חייא — דעמאַלט האָט ער נאָך
געלעבט“... און הויך פרעגט ער:
— פאַר וואָס?

— אויף דעם האָט מען מיך געהייסן, איך זאָל פאַר זיין
זיך נחודה זיין.

— גוט... און ווי הייכט דו, בחור?

— הנניא...

— נו, בחור חנניא—מאַכט ר' חייא און שטעלט זיך אויף—
צונד קום דאַוונען מנחה ומעריב, דערנאָך וועט דיר דער ריש
דוכנא ווייזן אַן אַרט ביים טיש... נאָכ'ן עסן, וועסט דו אַראָפּגיין

אין גארטן צרייך, איך וועל דיך אויפזוכן און אויסהערן דיי-
נע רייד.

און ער נעמט אים אָן ביי דער האַנט און פירט אים מיט
זיך צום בית-המדרש'ל ביי דער ישיבה.
און גייענדיק, טראַכט ר' חייא:

— אַזוי יונג, צוזאָ קול... און אַ בעל-תשובה... און אין די
אויגן אַ קלדה...

שפעט ביינאַכט גייט ר' חייא מיט'ן בחור חנניא אַרום אין
גאָרטן. פון צייט צו צייט גיט ר' חייא אַ קוק צום הימל אַרויף און
זוכט עפעס אַ צייכן, עפעס אַ סימן; איז אָבער דער הימל פאַרשטעלט
מיט אַ שטומען גראָהען נעפל; אַ נאַכט אָן לכּנה, אָן שטערן...
עס שטראַלן נאָר די שויבן פון די פענסטער אין פּאַלאַץ, און מיט
זייער ליכט פירט ר' חייא דעם בחור חנניא מיט זיך אין סופּה
צרייך, און זיי זעצן זיך. און ר' חייא הויבט אָן:
— אין „פּסוק“ טייטש — זאָגט ער צו חנניאָן — „דאָגה בלֵב
איש — ישיחנה“.

— רבּי, וואָס איז דער טייטש? בעט זיך דער בחור.

טייטשט אים ר' חייא אויס וואָרט ביי וואָרט:

— דאָס איז טייטש: „דאָגה“ — אַ זאָרג (חנניא חזר'ט איבער),
„בלֵב“ — אין האַרץ, „איש“ — פון אַ מענש, „ישיחנה“ דאָס איז טייטש:
ער זאָל אויסזאָגן אָן אַנדערן, — ער זאָל זיך אויסגיסן דאָס האַרץ.
און כאָטש דער בחור איז תּופּט נאָר טייטש-ווערטער, הויבט זיך
אים אָן דאָס בלאַסע פנים צו רייטלען, ווי ביי אַ פּאַרחלש'טן, ווען
בען ראַטעוועט אים און די נשמה קומט פּאַמעלעך צוריק אין
גוף אַריין.

קריגט אויף אים ר' חייא גרויס רחמנות און זאָגט אים:

— פתח פיך, בני, — עפּן דיין מויל, חנניא, ויאירו דבריך —

און זאָלן לייכטן דייןע הערטער, און זיי זיך פאַר מיר מתודה...
האָט אים חנניא דערציילט אַ מעשה גורא.

קומען קומט ער אַרויס פון ירושלים... זיין מאַמע איז
אַ רייכע אלמנה, וואָס האַנדלט מיט בשמים...
און זי האָט נאָר צוויי קינדער געהאַט, אַן עלטערע שוועס-
טער מיט'ן נאָמען אסתר, און אים, חנניא.
האָט זי, פאַרשטייט זיך, ליבער געהאַט חנניא'ן דעם קדיש,
פאַר זיין שוועסטער. בפרט, אַז חנניא האָט זיך באַוווּזען א ינגל
אַן עלוי...

זי האָט אים געדונגען גוטע מלמדים, און ווייל זי איז דעם
ראש-ישיבה'ס אַ ווייטע קרובה געווען, און האָט געהאַט אַ דריסט
הרגל אין זיין הויז, פלעגט זי אַלע עטלעכע שבתים פירן חנניא'ן
צו דער רבי'צין, און די רבי'צין פלעגט אים אַריינספירן צום ראש-
ישיבה צום פאַרהערן.

האָט דער בחור ביים ראש-ישיבה שטאַרק נושא חן געווען.
שטייט די מוטער הינטער דער טיר און הערט, ווי מען לויבט אים;
און קוקט אַריין דורך אַ שפאַרע און זעט, ווי דער ראש-ישיבה
קנייפט אים אין בעקל אַריין מיט גרויס ליבשאַפט, און איז אים
מכבד מיט'ן שענסטן עפל פון שבת-אויבס—קוועלט זי!

נאָך מער וואַקסט אין איר דאָס האַרץ, אַז די רבי'צין זאָגט
איר, אַז דער ראש-ישיבה וויל דעם בחור אַרייננעמען צו זיך אין
ישיבה אַריין, אויבוואויל זי איז דערויף נישט באַשטאַנען, ווייל זי
וויל זיך מיט אים נישט צעשיידען. איר שיינדל וויל זי האָבן ביי
זיך אין דער היים; זי זאָל קאָנען וואָס אַמאָל מוסר זיין די השגחה
אויפ'ן געוועלעב'ל אַ שכנה, און אַריינלויפן אויסקושן איר בן יחיד
אַלע אברים. נעמט זי אים צו נאָך אַ גרעסערן תלמיד חכם, ער
זאָל לערנען מיט'ן בחור אין דער-היים.

און אינ'ם גרויסן תלמיד-חכם איז זי נכשל געוואָרן...

עס איז געווען איינער פון די פאלשע תלמידי חכמים, וואָס לערנען נישט תורה לשמה, און האָבן נאָר אין זין זיך צו הייכן און צו קריינען אויס'ן חשבון פון דער תורה; האָט ער געפירט חנניא'ן אויף דעם אייגענעם דרך. ער האָט מיט אים געלערנט נאָר ווי אזוי אַלץ אָפצווענדן. און האָט געפלאַנצט אין חנניא'ס האַרץ די ביטערע קרייטעכצער פון גאווה און נצחון. און חנניא האָט זיך געשווינד אויסגעלערנט די חכמה; וואָרים באמת איז עס נאָר אַ חכמה. אָבער קיין תורה נישט. נאָר דאָס האָט די מוטער און דער עולם אַרום נישט פאַרשטאַנען, האָט מען חנניא'ן נאָך מער געלויבט, און די מוטער האָט דערפון נאָך מער נחת געהאַט...

און אין אַ צייט אַרום האָט חנניא מקבל געווען די גאַנצע תורה פון תלמיד חכם, און האָט געזאָגט דער מוטער, אַז ער דאַרף שוין קיין מלמד נישט האָבן, האָט די יודענע געמיינט, אַז עס עפענען זיך פאַר איר אַלע שבעה רקיעים...

און חנניא איז געגאַנגען אויפ'ן דרך השקר שוין אויף דעם אייגענעם חשבון, און פלעגט האָבן וואָס אַמאָל מער ופוחים מיט בחורים פון ישיבה און גלאַט לומדים, און אַלע גובר זיין און מבייש זיין, און מאַכן פאַר עם הארצים... אזוי לאַנג, אזוי פרייט, ביז עס איז אָנגעקומען צום ראש ישיבה, האָט דער ראש-ישיבה געזאָגט: מעשה ילדות! דערפון וואַקסט אַ תלמיד חכם אויס! און האָט נאָר געהייסן גיין אין זיין נאָמען און זאָגן דער מוטער, זי זאָל אים דערלאַנגען א פעטשל דערפאַר.

— אַ מאַמע — זאָגט ער — מעג!

גייט, מן הסתם, די מוטער און גיט אים אַ קוש פאַר'ן פעטשל, און קויפט אים נאָך אַ שיינע מתנה פאַר זיין חכמה... זעט חנניא, אַז עס איז גוט אזוי, ווערט ער נאָך מער מחוצף, לויפט ער אַרום אין שולן און בתי-מדרשים, און מאַכט זיינע קונצן. וואו עס ויצט אַ מתמיד און לערנט, שטעלט ער אים אַס

אין דער אייגענער סוגיא, וואָס יענער לערנט, און פרעגט קשיות, הערט תירוצים, און ווענדט אָפּ... אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז יענער ווערט פאַרטומלט, און חנניא ווייזט פאַר'ן גאַנצן עולם, אַז דער מתמיד האָט קיין שום השגה נישט...

אַ מאָל טרעפט ער, ווען אַ בחור זאָגט אַ חילוק, אָדער עס דרש'ט אַ תלמיד חכם—און נאָך איידער יענער ענדיגט, שפּרינגט ער שוין אַרויף אויפ'ן בעלעמער, און מאַכט פון חילוק אשפה, און צעשניידט מיט'ן מויל, ווי מיט אַ שער, דעם דרש אויף פיצלעך, און צערייסט אים הי אַ שפינוועבס, און מאַכט אַלע פאַר עב־הארצים.

לויפט מען ווייטער צום ראש ישיבה, גיט ער אַרויס אַ הצר־בערן פסק: גייט, זאָגט ער, צו דער מוטער און זאָגט איר, אַז איך האָב געהייסן אים אָפּשטייסן...

קריגט חנניא פון דער מוטער נאָך שענערע מתנות; טוט ער נאָך מער מעשים רעים. דערציילט מען ווייטער דעם ראש ישיבה, זיפצט ער אָפּ און זאָגט, אַז ער האָט אים כּוּדא מעניש צו זיין, אַזאַ לַמִּדן איז ער, אַז נאָר אַ מאַמע מעג, דערציילט מען אים, וואָס די מוטער טוט, הייסט ער, מען זאָל אַרויפשיקן חנניא'ן אַזיין. קומט חנניא אַריין מיט ענות. און אַז דער ראש ישיבה הויבט אָן אַ שמועס וועגן תורה, האַקט ער אים איבער מיט חוצפה און פרעגט שפיציקע קשיות, און קשיות אויף קשיות, און ווייזט זיין גבורה... איז אָפּער דער ראש ישיבה אַ גרויסער עניו געווען, בייזערט ער זיך נישט, און זאָגט אים געלאַסן:

— הער, חנניא! דיין גאַנצע חכמה איז נאָר אויף אָפּווענדן אַלע קשיות און תירוצים—אויף נישט אַזוי, אַלץ „ניין“ און „ניין“... הייסט עס, אַז דו האַסט קיין גאַנצע תורה נישט... ווייל די תורה האָט דאָך עשה'ן און לאַ תעשה'ן, האַלב הן און האַלב לאו, און דו האַסט נאָר: לאו און לאו... מער ווי העלפט וועסטו קיינמאָל נישט האַבן. אַוהא ראי'ה: זאָג עפעס דיינס, דיין אייגנס אויף יאָ...

שווייגט חנניא; אין דעם איז זיין כח נישט געווען. זיין כח
איז געווען „סתירה“, נישט „בנין“...

פארענטפערט ער זיך:

— דאָס האָט מיך דער מלמד נישט געלערנט!

זאָגט אים דער ראש ישיבה: דיין מלמד, חנניא, איז נפטר-
געוואָרן, און עס ברענט אים דאָס פייער אין גהינום און דער
זכות פון דער תורה קאָן אים נישט מציל זיין—און ער וועט אזוי
ברענען, כל זמן דו, חנניא, וועסט נישט תשובה טאָן און אויסרייסן
פון האַרץ דאָס שלעכטס, וואָס ער האָט אין דיר פאַרווייט...

— דאַרפסטו—זאָגט דער ראש-ישיבה ווייטער—רחמנות האָבן
אי אויף דיר, אי אויף יענעם תלמיד חכם, און תשובה טאָן און
לערנען תורה לשמה...

לויפט חנניא אויפ'ן בית עלמין אַרויס און פרעגט זיך נאָך,
צי דער און דער מלמד איז באמת נפטר געוואָרן? און ווען?
ווייל ער האָט דערפון נישט געהערט. זאָגט מען אים: יא, און די
קבורה איז געווען ערשט נעכטן, און מען ווייזט אים דעם וועג
צום קבר. זעט ער, חנניא, ווי דער קבר איז איבער נאָכט פאַר-
וואַקסן געוואָרן מיט שטעכעדיקע און ברענענדיקע דערנער...
פאַרשטייט ער, וואָס דאָס פאַטייט, און באַשליסט זיך תשובה צו
טאָן...

מאַכט זיך אָבער, מעשה שטן, אַזאַ מעשה:

— אין יענער צייט האָט געלעבט אין ירושלים אַ געוועזענער
קצב, אַ גרויסער עושר.

איז דער עושר אַרעץ לב און האָט אויף זיין אייגענער
פרוטה קיין שליטה נישט געהאַט, און פלעגט נישט עסן, נישט
טרינקען, און אַרומגיין קרועה בלואה. און אַז אַ מלבוש איז אים
אַראָפגעפאַלן פון לייב, האָט ער עס אויך נישט צוועקגעשענקט
קיין אַרעמאָן, נאָר פאַרקויפט בפרוטה אויף לאַטעס... און מגדל

ג וזון האָט ער פֿלבים, עס זאָלן קיין אָרעמע לייט נישט מאַכן
זיך קיין דריסט הרגעל אין זיין הייז...

און קיין בנים זכרים האָט דער רשע נישט געהאַט, נאָר איין
איינציקע טאָכטער חנה. אַ ווייב האָט ער געהאַט אַן אשה צנועה
און אַ צדיקת, און פֿאַר דער פטירה האָט זי באַשוואָרן די קרובים
זיי זאָלן זיך אַליין מתעסק זיין אין איר קבירה, און דער מאַן
זאָל אפֿילו פֿון איר קבר נישט וויסן.

און דער רשע איז שוין אַן אַלמאָן געבליבן. קיינער וויל אים
נישט געבן קיין טאָכטער פֿאַר אַ ווייב, וואוינט ער אַליין מיט
דער בת יחידה חנה. און הפֿלאַ ופֿלאַ — זי, די בת יחידה זיינע,
האָט ער דוקא שטאַרק לויב געהאַט, און געהאַלטן, ווי אַן אויג אין
קאַפֿ, און האָט געוואָלט זי כהנה זיין מכלל דמיני עולם הזה, און
איז גרייט געווען פֿאַר איהר מבואו צו זיין דאָס גאַנצע געלט,
כאָזש דאָס געלט איז אים טייערער געווען פֿאַר דער נשמה.

וויל אָבער די טאָכטער נישט נהנה זיין, זי האָט אַ ציאה
פֿון דער מוטער, זי זאָל, אייסער ברויט מיט וואַסער, אין פֿאַטערס
הויז נישט עסן... אין קיין טייערע קליידער וויל זי נישט און
דאַרף נישט, ווייל זי קומט נישט ארויס מפתח ביתה, זי זאָל נישט
הערן, ווי מען שילט דעם פֿאַטער אין מען איז אים מבזה אין
אַלע גאַסן.

און וואָס ווייניקער די טאָכטער וויל נהנה זיין פֿון זיין
גוטס, מער חשק און האוה האָט דער עושר איר טובות צו טאָן.
און אז עס העלפט קיין איבערריידן נישט, טראַכט ער: אין
טובה וועט זי וועלן; איך וועל איר געבן אַ מאַן אַ תלמיד חכם.
וויל ער פֿאַר איר אויסזוכן אַ חתן, דאָס אויבערשטע פֿון
שטייטל—אַלמאָן שבלמדנים; גיט ער לאַנד-שדכנים גרויסע רשימות,
און ער אַליין לויפט אַרום אין ירושלים און אין דער סביבה אין
אַלע ישיבות, און איז פֿוסק אַ הון רב פֿאַר אַ גוטן בחור, און אַלץ
איז אומזיסט. קיינער וויל זיך נישט מערך זיין מיט דעם מנוול.

ווערט דער עושר מלא חמה, בפרט אז עס איז צו אים גע-
קומען אמאל א שזכן און געזאגט אים, ער זאל אוועקלעגן די
גאזה און טאן, וואָס עס לאָזט זיך, און דערציילט אים, אז בשכנות
וואוינט א בעל מלאכה—א נהנה מיגיע כפו, אן ערלעכער מאן, וואָס
ווייל זיין טאָכטער, און ווייל אפילו קיין גראָשן געלט נישט, ווערט
ער גאָר אונטערגעצונדן!

וואָס דען טוט ער?

פאָלט ער אויף אן עצה און זוכט אויס צוויי תלמידי חכמים
אביונים, און גיט זיי געלט אויף הוצאות הדרך אויף צוויי יאָר,
אחוץ פרנסה, איבערצולאָזן פאַר ווייב און קינד אין ירושלים, און
הייבט זיי אַרויסגיין אין גאַנץ תפוצות ישראל, וואו זיין שלעכטער
נאָמען האָט נאָך נישט דערגרייכט, און ברענגטן אים אן איידעם
א תלמיד חכם, אַמפּלור.

יידן-אביונים, באשטייען זיי, און נעמען צידה לדרך, און
לאָזן זיך אין וועג ארויף און מעסטן אים אין דער לענג און אין
דער ברייט גאַנץ ארץ ישראל—און אלץ בהנס.

גייט אַוועק די צייט, וואָס דער עושר האָט זיי געגעבן,
גייען די תלמידי חכמים צוריק בידיהם ריקות, אין שטעלן זיך אָפּ
בני די טויערן פון ירושלים מיט גרויס פחד; זיצן אַזוי און
טרויערן.

און ווי זיי זיצן אַזוי פאַרן טויער פון שטאָט ירושלים און
טרויערן, גענענט זיך צו זיי אן אַרעט. בחור, אָנגעטון אין ווייסע
לייוונט מיט אַ האַנפענעם שטריק אַרום די לענדן, אין אַפּראָסטן
וואַלד-שטעקן פון אַטאַנדל-בוים אין דער האַנט; און ער גייט
צו צו זיי, און גיט זיי טעלם, אין פּרעגט זיי, צי זיי ווילן נישט
טרינקען, און וואָס זיי זיצן אַזוי פאַרשטאַמט; און זאָגט זיי, אז ער
וואוינט דאָ אין דער מדבר און ער ווייסט פון א באר מיט חיים,
און עס איז נישט זייער ווייט פון דאַנען, און אויב זיי ווילן, וועט
ער זיי פירן צום קוואַל... ווייל ער האָט קיין פּלי נישט אַהער צו

ברענגען וואסער. זאָגן זיי אים, אַז דאָרשטיק זיינען זיי נישט, נאָר זיי וואָבן אזוי עגמת־נפש, און ס'מאכט זיך אַ שמועס, פרעגן זיי ביי אים, ווער ער איז; זאָגט ער זיי, אַז ער איז אַנע ונד, ווייל ער איז אַיתום אָן טאַטע־מאַמע, לעבט ער היין לייטב און שפייזט זיך פון קרייטעלעצער...

— און ווילסט גאָרנישט לערנען קיין תורה?

ענטפערט ער זיי, אַז ער לערנט תורה; אַז אַלע נאכט, ווען עס ווערט פינסטער אין מדבר, קומט צו אים אָן אַלטער מאן, און לערנט מיט אים בעל־פה... און ער דערזעט דעם אַלטן מאן נאָר פון ווייטנס, ווייל עס לייכטן אים די אויגן אין דער פינסטער ווי די שטערן, און די ווייסע באַרד זיינע איז בלאַנק ווי שניי, און דער אַלטער מאן קומט צו אים נאכט אויף גאַסט און זעצט זיך לעפן אים און לערנט מיט אים ש"ס ופוסקים, ספרא, ספרא און תוסכתא... ווילן זיי אים פאַרהערן, צו זען אויב ער זאָגט אמת, ווייזט ער זיך אַגאון עולם... פערל שיטן זיך אים פון מויל... פרעגן זיי אים, פארייאַס ער האָט פאַרהאַט די מדינה, און וואָס ער טוט אונטער די טויערן פון ירושלים דערצוילט ער זיי פונטימות, אַז נעכטן האָט זיך מיט אים דער אַלטער מאן געזעגנט און געזאָגט, אַז ער וועט קיין מער צו אים נישט קומען, אין גר האָט אים געוויזן דעם וועג קיין ביישולים, און געהייסן אים גיין אין שטאָט אַרײַן, וואו ער וועט געפינען זיין זוג אין זיין מויל, און וועט זיך על התורה ועל העבודה, אין אין זאָגט ער... מוז דעם אַלטן פאָלגן... ווערן זיי, די תלמידי חכמים, דערפרייט, און זאָגן אים: קום, בהור, מיט אונז, מיר האָבן פאַר דיר אַ וואַוילן שידוך, גייט ער מיט זיי.

פירן זיי אים גלייך אַרײַן צום גביר, און זאָגן אים: „אַל תבט אַל מראהו“ — עס איז אַגאון עולם אליהו חנני אַ אַרײַן האָט מיט אים תורה געלערנט, גלויבט זיי דער גביר, אין דערפרייט זיך, און מאַכט באַלד אַ סעודה, און שרייבט תנאים און איז מגייל

זמן החתונה אינגאנצן אויף צוויי וואָכן. ער האָט מורא פאַר אַן עין הרע און אַ בייז וואָרט... און קודם כל נעמט ער פון חתן אַראָפּ די קליידער און נעמט צו דעם שטעקן, און איז אים מלביש ומנעיל פֿינד הגביר, און די אַלטע קליידער באַהאַלט ער צום פאַרקויפֿן, תּיכּף ומיד נאָך דער חתונה, דעם ערשטן בעסטן אויף לאַטעס פאַר אַ פּרוטה... און די זאָך באַקומט אין שטאָט אַ.ע.ם.

די צוויי וואָכן גייען בשלום פאַרביי, און ס'קומט דער טאָג פון דער חתונה. און צוליב דער טאָכטער האָט דאָס כּלי אַוועק-גענומען די האַנט פֿין האַרץ, און געמאַכט אַ הילולא, וואָס די וועלט זעט עס נישט. און לכּבוד דעם חתן, זענען אַלע גכּבדים פון ירושלים געקומען אויף דער חתונה, און צום חתן מאַל - אַלע בחורים פון די ישיבות...

— און די צייט פון פאַרן באַדעקנס — דערציילט חנניא ווייטער — איז געקומען, דער חתן זאָגט פאַר אונז בחורים און במעמד תּלמידי הכּמים, דינים און דעם ראש ישיבה - אַ שאַרפֿן הילוק... אין דער צווייטער שטוב איז מען שוין גרייט צום באַדעקנס... די כּלי-זמר שפּילן שוין מוסר, און די אונטערפּירערס פון התּן'ס צד, דער רב און דער ראש ישיבה, האַלטן שוין הברלות אין די הענט און דעם התּן'ס הורה גיסט זיך נאָך אַלץ ווי בוימל, אוך צעגייט זיך, ווי אַ ריח פֿון בשמים, און די אויגן זיינע לויכטן ווי די שטערן... אַלע גאַפּן אין הערן, חנניא אויך. ער האַלט וואָרט, ס'פּאַלט אים גאַרנישט איין אים אַפּצווענדן. אַדרבא, ער האָט נחת פֿון פרעמדן הילוק: ער פּרייט זיך, אז פֿון אַצונד אָן וועט ער האָבן אַ חבר, מיט וועלכן עס וועט כּדאי זיין צו לערנען און צו רעדן וועגן לערנען. אין עס האָט זיך שוין אין אים דערוועקט אַפּילו אַ ליבשאַפט צום חתן, אַ הייסע ליבשאַפט. עס פאַרגליסט זיך אים דוקא אייפּצעשטיין און צוגיין און קושן דעם חתן... און ער טוט עס. אָבער אין גאַנג האָט ער זיך אויסגעלייטשט! פאַרבייגי-ענדיק דעם עולם, הערט ער, ווי איין בחור זאָגט צום צווייטן:

דער חתן קאָן בעסער לערנען פאַר חנניאָן. און יענער ענטפערט:
 חנניא איז אַ גולם קעגן אים... און דאָס איז שוין פאַר חנניאָן אַ צו
 גרויסער נסיון געווען... עס האָט אים אָנגעכאַפט ביים האַרץ, עס האָט
 אויפגעפלאַקערט אין אים אַ וואונד, גלייך אַ שלאַנג וואָלט אים אַ
 פיס געטאָן — און ער בלייבט שטיין, שטעלט זיך אויף די נעגל,
 הייבט פלוצלונג אָן רעדן, אָפּצווענדן, און פון מויל שיט זיך אים
 פעך און סמאָלע... פלוצלונג דערפילט ער, אַז ער פאַרזינדיקט זיין
 נשמה, אַז ער גייט קעגן אליהו הנביא'ס תורה, קעגן תורת אמת...
 אַז ער שטעכט די תורה אין האַרץ אַריין שפיון און שווערדן, אַז
 ער טייט די תורה. און ער דערשרעקט זיך און וויל אויפהערן
 רעדן, און קאָן נישט... עס רעדט זיך שוין אָן זיין רצין, קעגן זיין
 ווילן, עס רעדט פון אים אַ נישט טעטער אַרויס! און ער זעט, ווי דער חתן
 ווערט בלאַס פאַר שרעק, ווי ער וואַקלט זיך און פאַלט פאַר הולשות
 הדעת אויף אַ שטראַל...

און באַתוּ הרגע יוערט אַ גיהנום אין שטוב. דער סקנער
 ווערט מלא חרמה און ברויט ווי אַ לייב: מקח טעות! מקח טעות!...
 און לויפט אַרום ווי משוגע, ער זוכט און כאַפט די אַרעמע תלמידי
 חכמים, די שליחים און שדכנים זיינע, און שלאָגט זיי און רייסט
 זיי אויס די בערד, און לויפט קעגנאויפער צו די כלי-זמר און
 רייסט זיי די כלים פון די הענט אַרויס, און וואַרפט און צעשמע-
 טערט זיי. און לויפט צו צו דער כלה אין מיטן שטוב און רייסט
 זי אַוועק פון פאַדעקנס. און לויפט ערגעץ אין אַ קאַמער אַרויס
 און ברענגט אַריין דעם התן אַלטע מלבושים: דאָס לייונטענע
 מלבוש מיט'ן האַנפענעם שטריק און ווייסן וואַלד-שטעקן, און רייסט
 אַראָפּ פון פאַר'חלש'טן חתן די נייע מלבושים, און שטופט אים
 אַרויס אַנאַקעטן פון טיר, און וואַרפט אים נאָך די אַלטע
 מלבושים... און די אַנשים השׁובים פון ירושלים און אַלע התונה-
 געסט אַנטלויפן פאַר שרעק... איין חנניא בלייבט. ער שטייט נאָך
 אַלץ פאַרשטאַרט אויפ'ן אַרט. קוים ער רייסט די פיס אָפּ פון

פּאָדלֶאָגע און אַנטלויפט פון שטוב אַרויס. און באַלד אין גאַס איז
אים אַקעגן געקומען דער ראש ישיבה; ער שטעלט אים אָפּ און
זאָגט אים: חנניא, דו קאָנסט חרוב מאַכן אַ וועלט, פאַרגעס בעסער
דאָס לערנען!..

— און באותו הרגע — דערציילט חנניא, האָט מיר עפעס
אַ קנאַק געטאָן אין מח, עפעס האָט דאָרט געפלאַצט, און איך בין
געבליבן ווי אַ לערע שטייג אָן טויבן, אָן אַ וואָרט תורה! פאַל
איך דעם ראש ישיבה צו די פיס, און בעט אַ תשובה, זיפצט ער:
— ווער ווייסט, צי עס וועט העלפן.

הויב איך אָן שטאַרק צו וויינען, ווייזט ער מיר, אַז נישט ווייט,
אונטער אַ ווינקל פון אַ הויז, שטייט דער חתן, וואָס ווייסט נישט,
וואו אויס און וואו אייך-אין דער פרעמדער שטאָט.
— צו אַלעם ערשטן — זאָגט ער — גיי צו אים צו און בעט
ביי אים מהילה...

האָב איך מורא צו גיין, שטופט ער מיך אונטער:
— גיי און פועל ביי אים, ער זאָל מיט דיר אַהיים גיין צו
דיין מאַמען... איך וועל אויך אונטערקומען.

גיי איך צו צום מבויש'ן חתן, דערזעט ער מיך, און לויפט
מיר אַקעגן, און לאָזט מיך צום וואָרט נישט קומען און רופט
צו מיר:

— מוחל, מוחל! במהילה גמורה; עס איז קיין זוג נישט
געווען!

געוואָלט וואָלט איך בעסער, ער זאָל מיך דורס'ן; און
ער לעגט מיר די האַנט אויף מיין אַקסל און רופט מיך: חבר!

זאָג איך: וואָס פאַר אַ חבר קאָן זיין אן עם הארץ מיט אַ
תלמיד חכם? גאַפט ער. און איך דערצייל אים פון דער קללה,
מיט וועלכער דער ראש ישיבה האָט מיך פאַרשאַלטן. ענטפערט
ער מיר:

— אז עס וועט זיך מיר באַווייזן מיין אַלטער רבי וועל

איך אים בעטן פאַר דיר!

פיר איך אים צו מיין מאַמען, און לייד אויפ'ן וועג היבט
הקבר! ער רעדט צו מיר תורה, און איך פאַרשטיי נישט אַ וואָרט...
און ס'וויינט מיר דאָס האַרץ פאַר בענקשאַפט צו דער תורה... און
אין דער גשמה איז פינסטער און וויסט, ווי ביינאַכט אין אַ חורבה...
קומען מיר אַריין צו דער מאַמען, פאַל איך איר אויפ'ן האַלז מיט
אַ געוויינ און דערצייל איר די גאַנצע מעשה, און ווייני איר, אַז
דאָס איז דער חתן, וואָס איך האָב אים פאַרשעמט, פאַרברעכט די
מאַמע אירע הענט און וויינט מיט אַ פאַרביטערט קול, און אכתר,
די שוועסטער מיינע, שטעלט זיך אין אַ ווינקעלע מיט'ן פנים צו
דער וואַנט, און גיסט טרערן... באותו הרגע קומט אַריין דער
ראש ישיבה און ווענדט זיך קודם כל צו אסתר'ן:

— הער, פּלה, גיי אין קיך אַריין און מאַך עפעס צו עסן
פאַר דעם תלמיד חכם... — ווייזט ער אָן מיט דער האַנט אויף
דעם פרעמדן בחור — און אַז דיין מזל וועט שיינען, — לעגט ער
צו — וועט ער זיין דיין וווג.

פאַרצאָגט קיקט זיך אסתר אום אויף דעם חתן און זיין הולך,
גאַר דעם ראש ישיבה פאַלגט זי און גייט אַרויס...

און דער ראש ישיבה ווענדט זיך צו דער מאַמען:

— אַצונד — זאָגט ער — איז נישט קיין צייט פון וויינען...
און דו האַסט דיך אויך פאַרזינדיקט דערמיט, וואָס דו האַסט פאַר
אסתר'ן נישט געזאָרגט און חנניא'ן נישט געשטראַפּט... נישט גוט!
נישט גוט!

הייבט די מאַמע אָן נאָך שטאַרקער צו וויינען.

— נישט וויינען, — זאָגט נאָך אַמאָל דער ראש ישיבה —

טאָן דאַרף מען.

— וואָס? וואָס? — קאָגט זי מאַמע.

— און דו וועסט מיך פאַל'ן? — פרעגט דער ראש ישיבה.

— פּאָלגן, פּאָלגן! איילט זיך די מאַמע צו זאָגן.
 זאָגט דער ראש ישיבה אזוי:
 — קודם, מאַך חתונה אסתר'ן... אָט איז איר זונג!
 רייסט זיך ארויס פון דער מאַמעס האַרץ אַגעוויין;
 — דער בחור אין לייזונג, מיט'ן שטעקן?
 — דאָס איז דער בחור, וואָס אליהו הנביא האָט מיט אים
 תורה געלערנט. אזוי פּאָלגסטו, קרובה?
 — זייט מיר מוחל, רבי... איך פּאָלג שוין, איך פּאָלג...
 — און דיין זון, — זאָגט ער ווייטער — מוז גיין גלות אָפּ.
 ריכטן, ביז דעם רחמנ'ס רחמנות וועט זיך אויף אים דערוועקן,
 און דו וועסט פון אים אויך נחת האָבן, נאָר שפעטער... עלטער
 איז אסתר!..
 — און אַצונד — זאָגט ער ווייטער צו מיר און צום חתן—
 אַצונד, מיינע ליבע קינדער, טוישט אייך מיט די מלבושים!..
 — און דו, — זאָגט ער צו מיר — גיי תיכף ומיד אין גלות
 אַריין... און דעם עטעקן נעם און היט אים, ווי אַן אויג אין קאָפּ.
 ביינאָכט האַרט אים צו קאָפּנס, ווען דו וועסט שלאָפּן. און איך
 וועל מתפלל זיין, עס זאָל קומען דיין הילף און דער שטעקן זאָל
 אויפבליען און דו וועסט דיך אַלץ דערמאָנען. נאָר געדענק, ערשט
 דעמאָלט וועסטו מעגן אָנטון אַנדערע מלבושים, און אַצונד גיי און
 געזעגן דיך נישט מיט קיינעם.
 כהרף עין האָב איך מיך איבערגעטון אין דעם חתן'ס קליין.
 דער, און באותו רגע קומט אַריין מיין שוועסטער מיט אַ פּאַנקוכן
 אויף אַטעלערן אין דער האַנט, און ווי זי דערזעט אונז אין די
 פּאַרטוישטע מלבושים, האָט זי פאַר שרעק אַראָפּגעלאָזט דעם טע-
 לער מיט'ן פּאַנקוכן, און דער טעלער האָט געפלאַצט מיט אַהויכן
 קלאַנג, און דער ראש ישיבה האָט אויסגערופן: — „מזל טוב, מזל
 טוב!“

מער. האָב איך שוין נישט געהערט, איך בין באַלד אַרויס
פון שטוב.

און אזוי ווי ער איז אַרויס פון ירושלים—דערציילט חנניא—
האָט ער תיכף ומיד פאַרבלאַנדזשעט אין אַ מדבר, אָן ברויט און אָן
וואַסער. נאָר נישט צו ברויט און וואַסער האָט ער געגלוסט, פאַרן
גוף האָט חנניא יוצא געווען מיט גרעזלעך, וואָס געפינען זיך אַמאָל
אין מדבר... און געווען איז ער שטענדיק בחוקת סכנה, צווישן
אַלערליי חיות, נחשים ועקרבֿים, נאָר זיי האָבן אים גאָרנישט גע-
טאָן... פֿלעגן עפעס ברומען צווישן זיך און אַראָפּגיין פון וועג.
האָט ער, חנניא, פאַרשטאַנען, אַז זיי האָבן אויף אים קיין שליטה
נישט, ווייל זיין פסק איז נאָר „נע ונד“...

און אזוי האָט ער אַרומגעבלאַנדזשעט טאָג אין נאַכט, און
געטראַכט און געטרויערט האָט ער אויף זיינע יונגע יאָרן, וואָס
גייען אוועק אָן תורה, אָן ליכט, אָן אַ שטראַל פאַר זיין פינסטערן
מח... וואָלט ער כאַטש אַ וואָרט תורה געהערט! כאַטש אַ סידור ער
זאָל האָבן... בעל כּה קען ער אַפֿילו נישט דאַונען, גאָרנישט.

אינמאָל, דערציילט ער, האָט ער זיך געשאַטן זאַמד אויפֿן
קאָפּ, און לשם צער זיך געשטעלט אויף איין פוס, און אַלץ אינ-
איינעם געשריען אין הימל אַריין „תורה!“, „תורה!“, נישט מער
ווי דאָס איינע וואָרט... און געשריען האָט ער מיט מסירת נפש...
לאַנג, לאַנג, ביז די זון איז אונטערגעגאַנגען, און ער איז געפאַלן
אויף דער ערד און איז איינגעשלאָפֿן פאַרשמאַכט און געפילט, אַז
ער וויינט אין שלאָף אויך און שרייט: תורה! תורה!... באַווייזט זיך
זים דער ראש ישיבה, אָנגעטון אין תכריכים און אַ גאָלדענע קרוין
אויפֿן קאָפּ, און האָט אים אַזוי געוואָגט:

— שטיי אויף, חנניא, דיין רפואה הויבט זיך אָן... שטיי
אויף און גיי פאַר דיר, וואו די אויגן וועלן זיך טראַגן. וועסטו
קומען קיין צפת, און זאָלסט אַריינגיין צום לבֿ-טוב, ר' חייאן, און

וועסט זיך פאַר אים מתודה זיין, און בעטן ער זאָל דיך אַריינגעמען
אין זיין ישיבה, און ער וועט דיר גישט אָפּזאָגן, און אַז דו וועסט
אַלט ווערן אַכצען יאָר, וועט ער דיר געפינען דיין זוּג. און צום
אַכטן טאָג נאָך דער חופּה וועסטו זיך אויפכאַפּן אין דערפרי, וועט
דער שטעקן ביי דיר צו-קאָפּנס שוין האָבן אויפגעבליט און
שפּראַצן מאַנדלען, און בליען און שפּראַצן וועט אויך אין דיר די
גשמה...

— און דו וועסט זיך אַלץ דערמאַנען, אויסער דעם שלעכטן,
און וועסט זאָגן פאַר ר' הייאָן אהילוק, אַ בנין, גישט קיין סתירה;
און ר' הייאָ וועט פון דיר נחת האָבן... נאָר צי וועסטו לאַנג
לעבן, — זאָגט ער — ווייס איך גישט...

און ער איז בעלם געוואָרן, און איך האָב מיך אויפגעכאַפּט
פאַרטאָג און געגאַנגען, ביז איך בין געקומען צו אייך, רבי...
אַזוי דערציילט הנניא, און ר' הייאָ קוקט אויף אים מיט
גרויס צער און פרעגט:

— און ווי אַלט ביסטו, הנניא?

— זיבצען יאָר און צען חדשים.

פאַרטראַכט זיך ר' הייאָ... „נעבעך—טראַכט ער— אָן אַריכט
מיים!“ דערווייל הויבט הנניא אויף זיינע גרויסע אויגן אויף ר'
הייאָן און זאָגט מיט אַ האַרציק געבעט, שטיל און פאַרציטערט.

— רבי, וועט איר מיך אַריינגעמען אין דער ישיבה?

— „אַלערע נשמה—טראַכט ר' הייאָ— אָן אַ וואָרט תורה,

און פון האַלדו שפּילט אַרויס דוד המלך'ס פּידעלע“— און הויך
זאָגט ער:

— גיי, מיין קינד, שלאָפּן... זאָג דעם ריש דוכנא, ער זאָל

דיר ווייזן וואו, און קום מאַרגן פרי צו מיר נאָך תשובה. אַצונד
גיי, מיין קינד...

הנניא גייט אַרויס, און ר' הייאָ בלייבט נאָך אַ וויילע אין

סוכה, ער קוקט דורכ'ן פענסטערל אין הימל אַריין און פרעגט:

— זאָל עס זיין דער? ...

נאָר דער הימל איז פאַרוואַלקנט און שווייגט.
און פאַרוואַס ר' חייאָן איז שווער געווען צו געבן חנניאָן
תשובה באַלד אויפ'ן אָרט, וועט מען זען אין שמועס מיט חנניאָן
צו מאַרגנס אין דערפרי.

— חנניא בנאי, — זאָגט ער אים אין אַ באַזונדער חדר — זיי
וויסן, מיין קינד, אַז בנוגע צו דיין בקשה, איך זאָל דיך אַרײַן-
נעמען אין מיין ישיבה אַרײַן, איז פון מיין צד קיין מניעה נישט,
נאָר...

הויבט חנניא אָן אויפ'ן גאַנצן לייב צו ציטערן.
— רבי, — זאָגט ער — לאַזט מיך זיצן ווי אַמווייטסטן פון
אייך, ערגעץ אין אַן עק באַנק, אין אַ פינסטער ווינקעלע, איך וויל
נאָר הערן, וואָס איר וועט זאָגן פאַר זיי, פאַר די תלמידים... נאָר
הערן זײַר איך...

— איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז איך וויל—טרייסט אים ר'
חייא—נאָר, זאָגט ער, איך האָב פחד, עס זענען דאָך פאַרט יונגע
לײַט, מעשה נערות, זיי וועלן אויס דיר, חס ושלום חוזק מאַכן...
שרײַט אויס חנניא מיט פרייד:

— אַדרבא, רבי, איך דאַרף לײַדן און אַפּקומען, וואָס מער
יסורים, וועט געשוויינטער אַראָפּ די קללה.

— זאָל זיין אַזוי — איז ר' חייא מרוצה — און נעמט חנניאָן
אָן ביי דער האַנט און פירט אים מיט זיך אין ישיבה אַרײַן, און
זעצט אים לױט זיין פאַרלאַנג, באַזונדער, גאָר אָן אַ זײַט פון די
תלמידים.

און ר' חייא זאָגט דעם שיעור, און פון צײַט צו צײַט
וואַרפט ער אַן אויג אויף חנניאָן. זעט ער, ווי דער בחור זיצט
מיט פאַרמאַכטע אויגן, נאָר אַפּענע אויערן, און הערט זיך איין
צום שיעור, און זיין פנים רויטלעט זיך, ווען ער כאַפט אַזוואָרט און
ווערט בלאַס פאַר שרעק, אַז עס ווערט אים עפעס פאַרלאָרן. און

טיילמאָל פּאַלט אויף איח אַמרה שחורה, ווען ער קאָן אַפילו דאָס
טייטש-וואָרט נישט כאַפּן. דערמאַנט עס ר' חייאָן אָן אַפאַר-
שמאַכטן קעמל, וואָס בלאַנדזשעט אין מדבר, און האָט יסורים פון
דאָרשט, און נחת דערפון, וואָס עס הערט פון ווייטנס אַ קלאָר
ריזלען פון אַ קוואַל...

און ר' חייא זאָגט, און די תלמידים פרעגן קשיות, און ר'
חייא ענטפערט, און מ'אַמפערט זיך, נאָר איין חנניא שווייגט, ער זאָל
קיין פאַרע פון מויל נישט אַרויסלאָזן, און פירט מיט קיינעם קיין
חברותא נישט. און דאָס מסירת נפש, מיט וועלכן ער לאַקערט אויף
יעדעס וואָרט, איז צעגאַסן אויף זיין פנים... און צו דער שיעור
ענדיקט זיך, גייט ער אַ ביסל אַרום איינער אַליין און אויף אַפגע-
לעגענע און פאַרוואַקסענע וועגן, ביז ער קומט צו צו אַ פאַרגעסענע
סוכה צווישן אַלעאָנדער ביימער, און זעצט זיך דאָרט אין
התבודדות און קומט ערשט אַרויס צו מנחה צייט.

אינמאָל גייט ר' חייא פאַר מנחה אַרײַם צו חנניאָן אין
סוכה, אויסצושטאַרשן, וואו ער האַלט אין לימוד.

— ביזט שוין עפעס תופס? — פרעגט ער.

— דערווייל נאָך נישט, רבי! די זכיה האָב איך נאָך נישט

געהאַט, נאָר הערן הער איך, וואָס אַמאָל מער, וואָס אַמאָל שאַר-
פער, און בצהאָלט אין זכרון וואָס אַמאָל מער טייטש-ווערטער.

שווייגט ר' חייא און זיפצט.

און חנניא בעט זיך רחמים:

— רבי, לאַזט מיך רעדן פאַר אייך!

— אַדרבא! — איז ר' חייא מספּים.

— רבי, מיט מיר געשעט עפעס וואונדערליכס! אין אָנהויב,

באַלד דעם ערשטן טאָג, צו איך בין געזעסן פאַר אייך מיט פאַר-

מאַכטע אויגן און האָב געלאַקערט מיט אַפּענע אויערן, זיי זאָגן,

היללה, קיין וואָרט-נישט פאַרלירן, — אזוי ווי כ'האָב די אויגן

פאַרמאַכט, האָט זיך מיר אנגעהויבן דאַכטן, אַז איך גיי נאָך אַלץ אַרום און בלאַנדזשע אין מדבּה, און בין פאַרשמאַכט, און די צונג איז מיר צוגעקלעפט צום גומען פאַר דאָרשט... נאָר פון ווייטנס הער איך, ווי ס'ריוולט אַ קלאָר, קלאָר וואַסער, מיט אַ זיס, היימיש קול, וואָס קלינגט ווי אַ בשורה טובה, אַ פריש נחת פאַר דער נשמה... און כ'האַב געפילט, אַז גאָט'ס רחמנות וועקט זיך איבער מיר, און פירט מיך אויפ'ן גלייכן וועג צום קוואַל, און איך גענען מיך צו אים, צום לעבעדיקן וואַסער, און דער קוואַל גענענט זיך אויך צו מיר און קומט מיר אַקעגן און איך ווייס דאָך, ווער דער קוואַל מיט זיין לעבעדיק וואַסער איז, איך האָב דאָך אַמאָל פון אים געטרונקען... און אַזעלד האָט מיר גאָט געהאַלפן, איך גיי צוריק, און דער קוואַל קומט מיר אַקעגן, איך גיי מיט אַלע כחות... און כאָטש איך קלעטער איבער שטיינער, ביינער און דערנער, פריי איך מיך און גיי... און גיי... און צוויי ווי איך גיי צום קוואַל, אַזוי גענענט זיך דער קוואַל צו מיר.

— און ווענדיק אליין אין סוכה, פאַרמאַכט זיך מיך אַמאָל, און עס דאַכט זיך מיר, אַז איך בין געווען ווי אַ שטייג פול מיט זינגענדיקע פייגל, אין די פייגל האָבען גאָטס לויב געזונגען, זיין שבח געשפּילט... דערנאָך איז געקומען אַכטוף-מאכער, און האָט די פייגל אַכטוף אַפגעטאָן, און זיי האָבן אַנגעהויבן אַנדערע נגונים צו זינגען... הוצפה'דיקע, אויסגעלאַסענע... דער פּראָסטער עולם האָט זיך נישט פאַרשטאַנען דערויף, און געלויבט די שטייג און די פייגל אין שטייג, ביז עס איז אַמאָל דאָרבעגאַנגען אַ צדיק אַ גרויסער, און איז צוגעגאַנגען זען, וואָס מען זינגט פון שטייג אַרויס פאַרן עולם. האָט ער געהערט, און זיין אויער האָט באַלד געכאַפט דעם אמת'ן הוך פון די נגונים. און ער איז צוגע- גאַנגען נענטער צו דער שטייג אין געזאַגט: איידער אַזוי צו זינגען, פאַרשטומט בעסער, פייגל און ער האָט אַ בייזן בלאָז גע- טאָן אין דער שטייג אַריין מיט אַ בייזן, קאַלטן אַטעם, און תוך

פדי דבור זענען די פייגל ווי פאַרכשופט און פאַרשפּאַלן געוואָרן,
און זענען פאַרשטומט און פאַרפרוירן אַראָפּגעפאַלן אויף די פּאַד-
לאָגע פון שטייג, און זיי ליגן דאָרט צענויפגעקנוילט, מיט פאַרווי-
קלטע פליגל, מיט פאַרשלאָסענע שנאַבלען און פאַרמאַכטע אויגן,
ווי די טויטע...

און אַז איך הער מיך איין צו אייער שיעור, און כאַפּ אַ
וואָרט נאָך אַ וואָרט, וועקט יעדעס וואָרט אין מיר אויף אַן אַנדער
פייגעלע, עפנט עס זיינע אייגעלעך און זיין מיילעכל און הייבט
אן זינגען מיט אַ שוואַך קול, מיט אַ שטילס, נאָר גוטע נגונים;
פרומע, ערלעכע נגונים... און רירט שטיל מיט די פליגעלעך... אַט,
אַט וועט עס פליען.

— זעסט, חנניא, גאַט האָט רחמנות — טרייסט אים ר' חייא.
לאָזט זיך אָבער חנניא נישט טרייסטן.

— דאָס אַלץ, — קלאָגט ער זיך — איז אָבער נאָר בייטאַג...
און אַזוי ווי די זון לאָזט זיך אַראָפּ, לעגן זיך די שפּאַנס פון דער
נאַכט צוריק אויף מיין נשמה... אַלץ אין שטייג ווערט צוריק
פאַרשכומט, פאַרפרוירן, און וואָס עס האָט מיט אַ פליגל געעירט,
ווערט געליימט און פאַלט צוריק אַראָפּ ווי טויט, מיט אַ פאַרשלאָסן
מיילעכל, מיט פאַרמאַכטע אויגן...

האַט ר' חייא דערפון גרויס צער, זאָגט ער אים: גיי, מיין
קינד, דאַוונען מנחה... איך וויל דאָ בלייבן און אויף דיר מתפלל
זיין ...

קוקט אויף אים חנניא מיט גרויס ליבשאַפט און דאַנק, און
גייט אַרויס פון סוכה.

ר' חייא בלייבט אַליין, ער דאַוונט אָפּ מנחה ומעריב אין
סוכה און וויל אַרויסגיין אין גאַרטן אַריין, מתפלל צו זיין פאַר
חנניא'ן אונטערן הימל. קומט ער צו צו דער שוועל פון סוכה,
דערזעט ער, אַז אַפאַר טריט אינגאַנצן פאַר דער סוכה האָבן זיך

צוויי שלאנגען אַרומגערינגלט אַרום צוויי נאַנטע אַלעאַנדער-
 בימער. און זיי האָבן איינע קעגן דער אַנדערער אויסגעבויען די
 פּיסקלעך אַזוי, אַז די גיפּט-געפעלעך האָבן זיך כמעט אָנגעריט.
 קען ר' חייא אַלע חיות ועופות פון זיין גאַרטן: הן די, וואָס
 ליגן אויף די בויער צווישן די צווייגן; הן די, וואָס קריכן אַרום
 איבער די בלעטער פון אַלערליי נידעריקע פּלאַנצן און אויף די
 בייטן פון אַלערליי קרויט; ווי אויך די, וואָס פּרוכפערן זיך נישט
 דעריק אין גראָז. דערקענט באַלד ר' חייא, אַז איין שלאַנג איז אַ
 היימישע שלאַנג, די צווייטע, וואָס הייסט „עכנאי“, איז אַ פּרעמדע
 שלאַנג, וואָס ער האָט נאָך דאָ נישט געזען. וויל ער וויסן, נאָך
 וואָס זי איז אַהער געקומען, ציט ער זיך צו זיך אַריין אין שאַטן
 פון דער סוכה, הערט ער, ווי דאָס זעלבע פּרעגט די היימישע
 שלאַנג, און ווי די פּרעמדע ענטפערט איר:

— איך בין געקומען דאָ עמיצן בייסן.

שמייכלט די היימישע שלאַנג:

— אומזיסט איז דיין טרהא: איך בין דאָ שוין לאַנג אַ
 היימישע, און געקומען בין איך אַ ברענענדיקע שלאַנג, אַמרשעת,
 און פלעג בייסן די תלמידים פון ישיבה. מיט דער צייט האָב איך
 אָבער אויפגעהערט צו בייסן. און ווייסטו פאַרוואָס? וויל ר' חייא,
 דער ראש פון דער ישיבה, איז אַמאָל אַ סוחר געווען און געמאַכט
 אַמאָל ווייטע נסיעות איבער דער וועלט, און פון אַלטע שייכן,
 וואָס האָבן שבע חכמות בירושה, און מיט וועלכע ער פלעגט זיך
 טרעפן אויפ'ן וועג, האָט ער זיך אויסגעלערנט צווישן אַנדערע
 חכמות אויך חכמת הרפואה... און זיי האָבן אים אָנגעוויזן, און ער
 האָט זיך געבראַכט פון ווייטע אינזלען גראָז אויף רפואות קעגן
 אונזער בייסן... איך בייס, און ער היילט... זע איך, אַז איך
 אַרבעט אומזיסט, האָב איך אינגאַנצן אויפגעהערט צו בייסן...

— נאַר'יש! ענטפערט די פּרעמדע שלאַנג. — גראָזן —

זאָגט זי — העלפן נאָר דעמאָלט, ווען אַ שלאַנג בייסט מ'זעט

עצמה, פאר שנאָה. איך אָבער קום נישט מיט מיין אייגענעם
ווילן, נישט אויס רשעות וועל איך בייסן; איך קום אין שליחות
פון מלאך המות, וואָס האָט מיך געשיקט מקיים צו זיין אַפסק
אויף אַ הייב-מיתה.

— וואו האָסטו דאָ אַ הייב-מיתה? סאַמע תלמידי חכמים,
צדיקים!... — וואַנדערט זיך די היימישע שלאָנג.

— אָט דער בהור הנניא, וואָס האָט יעדן טאָג דאָ התבודדות
אין סוכה, איז הייב מיתה.

— ווי איז מעגליך?

— זעסטו דאָך, ער האָט מבייש געווען אַ תלמיד-הטם, אליהו
הנביא'ס אַ תלמיד... און -- ברבים... אין טאָג פון תלמיד חכמים
חופה! און אַ שטיקל פסק האָט ער באַלד באַקומען: דער ראש-
ישיבה פון ירושלים, יקום איז דערפון געווען, האָט אים פאַר-
שאַלטן, ער זאל פארהען דאָס לערנען, און ארויסגעגעבן אַ
חשובה, ער זאל היטן אַ נע ונה, טראָגן לייוונטענע קליידער,
מיט אַפראָכטן האָנטינגס גארטל אויף די לענדן. און האָט אים
געגעבן אין דער האַנט אַררין זון אָפגעשיילטן צווייג פון אַ טאָנדי-
בוים, און געזאָגט, אָו ער וועט זיך נישט דערמאָנען דאָס לערנען,
פיר דער שטעקן וועט נישט ארימליען!

— היינט עס לעולם נעדין מאכט די היימישע שלאָנג.

דאָס קאָן מען נישט וויסן. ענטפערט די פראַגדען --
נאָר אין היכל איז מען אויף דעם פסק נישט באַשטימטן. דאָס
איז ווייניק, האָט מען געזאָגט: מען דארף אים צייטמען דעם הויך
לעולם הבא. האָט זיך אָבער דער טר האַררה אָנגען געשיטעלט,
ניין און ניין! איז געפליען צו מען זאל אים געבן אַסרת עון...
זאל דער בהור חמונה האָבן מיט אַ בת טובים, און נאָם אַכטן טאָג
נאָך דער חופה זאל ער שטאַרפן... האָלב וועט מכסה ויין די חופה
מיט די שבע ברכות, די אַנדערע העלפט -- די מיתה...

די שלאָנג איז שוין מיד געוואָרן רעדנדיק, בעט זי זיך

ביי דער חבר'טאָרין, זי זאָל זי פירן צום וואַסער, וויקלען זיך
די שלאַנגען אָפּ און גייען אַוועק... און אויף ר' חייאָן פּאַלט זי
גרויסע שרעק...

וואָרום ר' חייאָ איז צו אַגרויכן נסיון געקומען: וועט
ער חנניאָן נישט חתונה מאַכן, וועט ער זיך קיינמאָל נישט דער-
מאַנען דאָס לערנען... יאָ חתונה מאַכן? טייט ער אים מיט די
אייגענע הענט! און ווי קאָן ער נעמען אַ בת ישראל און ברענגען
פאַר אַ קרבן? מאַכן אַכט טאָג נאָך דער חתונה פאַר אַן אַלמנה?
קוקט ער און קוקט אין הימל אַריין; דער הימל שווייגט,
נאָר דאָס האַרץ אין ר' חייאָן הייבט אָן שטאַרק צו קלאַפּן און צו
צאַפלען; און ער הערט בחוש אַ קול פון האַרץ אַרויס:

— חייאָ, זיי מקריב דיין טאָכטער, דיין בת יהודה מרים...
נישט אַזוי לייכט איז אָבער מקריב צו זיין אַן איינציקע
טאָכטער. וויבט ער אויף צום הימל די אויגן און איז מתפלל...

וויקלט זיך אָפּ דער וואַלקן פון הימל, און עס באַווייזן
זיך מיליאָנען שטערנדלעך מיט אַמאָל, און זיי ווינקען צו אים מיט
חסד, מיט בטחון, מיט אַ גוטן צוואַנג!

איין מאָל פאַרנאָכט, נאָך אַ תענית, זיצט אַזוי ר' חייאָ אויף
דעם שטול, קומט אויף אים אַ חולשת הלב, פארמאָכן זיך אים די
אויגן, און ער דרימלט איין, און באַותו הרגע באַווייזט זיך אים
שרה די צדיקת. זען זעט זי אויס פונקט ווי בשעת פטירה, און
קוקט אויף אים מיט דיזעלבע הן-והסד-שטראַלנדיקע אויגן, און זי
לייגט אים מיט גרויס ליבשאַפט די רעכטע האַנט אויפ'ן אַקסל
און זאָגט אים:

— זאָרג נישט, חייאָ, אונזער טאָכטערס מול שיינט ווי די
זון. פאַרלאָז דיך אויף איר...

און עמעץ, פילט ער, וועקט אים... עפנט ער די אויגן אויף,
דערזעט ער, אז מרימ'ל, זיין איינציקע טאָכטער, שטייט פאַר אים,

און לייגט איר רעכטע האנט אויף דעם אייגענעם אָקסל, וואו איר
מוטער האָט איר האַנט געהאַלטן, און זי זאָגט אים:

— טאַטעשי, זיי מיר מוחל, וואָס איך האָב דורך געוועקט...
די זון איז שוין לאַנג אונטערגעגאַנגען, די לבנה איז שוין אַרויפ-
געשוואמען אויפ'ן הימל און די שטערנדלעך האָבן זיך צעפלאַ-
קערט, — שוין צייט, זאָלסט עפעס טועם זיין, טאַטעשי...

נעמט ער זי אָן מיט ליבשאַפט ביי דער האַנט און דריקט
זי צו צום האַרץ און זאָגט איר:

— טאַכטערשי, איך וועל נישט טועם זיין, ביז איך וועל
דיך נישט פּרעגן און דו וועסט מיר נישט ענטפערן דעם אמת.
באהאַלט מרימל איר פנים אויף זיין ברוסט און זאָגט
שטילערהייט:

— פּרעג, טאַטעשי.

זאָגט ער איר: זע, טאַכטער מיינע יאָרן ציען, איך בין
שוין נישט יונג... די פּאַרד מיינע איז ווייס, ווי דער עני אויפ'ן
באַרג חרמון — און וואָס וועט זיין, טאַכטער, אַז מען וועט מיך
רופן צום בית-דין של מעלה, און צו דער מאַמען דיינער, — אויף
וועמעס באַראָט וועל איך דיך איבערלאָזן?

— טאַטעשי, רעד נישט דערפון... איך וויל שטענדיק טאָן
דיין רצון...

פּרעגט ער זי כּהאי לישנא:

— זאָג מיר דעם אמת, מרימל, וועלכער פון מיינע תלמידים
וואָלט דיר צום-בעסטן געפּעלן פאר אַ מאַן?

— חנניא! — ענטפערט מרימל שטיל. אַזוי שטיל, אַז נאָר
אַפּאַטערס אָן אויער האָט געקאָנט אויפכאַפן דעם נאָמען.

ווערט ר' חייא נבהל ונשתומם און פּרעגט:

— און מיט וואָס געפּעלט ער עס דיר, טאַכטער? האָסט
גערעדט מיט אים.
ענטפערט זי:

— חס ושלום!
שמייכלט ר' הייא און פרעגט:
— וואָס דען, קינד? אַדרבא, דערצייל.
און אַז ער זעט, אַז עס איז איר נישט לייכט צו רעדן,
זאָגט ער:

— איך בין אויף דיר גוזר בפיבוד אָב!
דערציילט זי אים, אַז פּאַלד אין דער ערשטער רגע איז
ער איר געפעלן. ערשטנס - דאָס קול; עס גיכט זיך אין איר
האַרץ אַרײַן, ווי פּשר'ער בוימל! צווייטנס — די גבורה!
— גבורה? — וואַנדערט זיך ר' הייא.
— אַוודאי איז אַ גבורה. אַז אַפּהור גייט אַרום אין לײַב
וונטענע קליידער צווישן לייטיגע הבורים און שעמט זיך נישט,
און האָט קיין מורא נישט...
— און שוין? וואַנדערט זיך ר' הייא.
— און פאַר זיין גוט האַרץ, וואָס קוקט אים, ווען ער
הייבט די ברעמען אויף, פון די אויגן צווייט. און זיין טרויער...
עס כאַפט אָן ביים האַרץ...
— קינד, ער קומט אָפּ... אַזוינד לייגט אים אויף דער נשמה
— גאָט מוז אים מוהל זיין. לייכט זיך איר צווייט פון
מויל מיט בטחון. איך גיי אַמאָל פאַרביי דער סיבה, וואו ער
זיצט פאַר מנחה... הער אין זיינע תפילות טאַטע'ס, איז אַ
מעגלעכע זאך, מען זאָל אַזוינע האַרציקע תפילות נישט הערן?
— איך ווייס נישט זיין זינד... נאָר זיין תשובה איז גרויס!
עס לייגט אויף זיין פנים אַזוי פיל הרטה, אַזוי פיל האַרץ ווייטאַק...
טיילמאָל — אַזאַ כרה-שחורה! מען מוז אויף אים רחמנות האַבן...
— האַסטו נאָר רחמנות, טאַטע'ר!
— דאָס איז געווען דער אָנהויב, טאַטע'ר... איך זאָל זיין -
האָב איך אַמאָל געטראַכט - אויף דיין אַרט, טאַטע'ר, וואָלט איך
פאַר אים שטענדיק מתפלל געווען... דערנאָך האָב איך אַזאַ געדאַנק

געהאט: איך זאל זיין א ברודער זינער, וואָלט איך מין פאר אים
מוסר נפש געווען... און פלוצלונג, טאָטעשי, — דו הייסט דאָך
מיר זאָגן דעם אמת — האָט מיר אַ שטראָם הייס בלוט צוגעשלאָגן
צום האַרץ... עס האָט זיך מיר געדאַכט, אַז באמת מוסר נפש זיין
קאָן זיך נאָר אַווייב! אַז דו ביזט אויף מיר גוזר, דערצייל
איך דיר!...

— און איינמאָל, טאָטעשי, האָב איך וועגן דעם אַ חלום
געהאָט.

עס איז געווען ל"ג בעומר. דו ביזט מיט דינע תלמידים
שפּאַצירן געפּאָרן אויף דער שיף איבער'ן ים... הנניא אויך; דו
האָסט אים געהייסן... און געזען האָב איך דורכ'ן פענסטער ווי
טרויעריק ער איז אַרויף אויף דער שיף...

און איך בין איינע אַליין געבליבן... עס איז מיר אומעטיק
געוואָרן איינע אַליין אין הויז און אַזוי טרויעריק... בין איך
אַראָפּגעגאַנגען אין גאָרטן אַרײַן. אין גאָרטן איז אויך געווען
שטיל — קיין פּויגל האָט נישט געזונגען... עס האָט קיין וואָרם
אין קיין בוים נישט געקלאָפּט... און איך בין וואונדערלעך
טרויעריק און מיד געוואָרן... גיי איך צו די בלומען... שטייען זיי
אַלע פאַר'חש'ט און געבויגן; עס איז אַ הייסער טאָג געווען... לייג
איך מיך אויף אַ בייט ביי די ווייטע ליליען, מיט די הענט הינ-
טער'ן קאָפּ, און קוק אַזוי אין הימל אַרײַן... און ווער אַזוי אייני-
געדרומלט, הלומ'ט זיך מיר אַ חלום:

עס פליט אונטער'ן הימל אַ טויב... אַ ווייסע, שטילע,
טרויעריקע טויב. און אונטער איר, די טויב זעט עס נישט, —
פליט נאָך אַ שוואַרצער פּויגל, מיט אַן אויסגעשטרעקטן שאַרפּן
שנאָבל און וויל שטעכן די טויב... קריג איך אויף דער טויב אַ
ווילד רחמנות און הייב אַן רופן, שרייען. די טויב הערט מיך
נישט, שווימט ווייטער אין דער לופט, נאָר דער שוואַרצער פּויגל
דערשרעקט זיך און ווערט פאַרשוואונדן אויף אַ וויילע... ער קומט

אַבער צוריק, פליט האַסטיקער, הויבט אָן דעריאָגן די טויב...
וועקט זיך אין מיר נאָך אַ שטאַרקער, נאָך אַ ברענענדיקער רחמנות;
שריי איך נאָך העכער. דער שוואַרצער פויגל דערשרעקט זיך נאָך
אַמאָל, רוקט זיך אַביסל הינטערוויילעכטס צוריק... און פליט נאָך
אַמאָל צו... שריי איך נאָך האַרצרייסנדיקער... און אַזוי עטלעכע
מאָל, ביז די טויב האָט מיך אויך דערהערט, און לאָזט זיך אַראָפּ
צו מיר און מאַכט צו מיר טרויעריק:

— וואָס שרייסטו, קינד!

ענטפער איך:

— איך יאָג אָפּ פון דיר דעם שוואַרצן פויגל, וואָס דו זעסט
נישט און וואָס וויל דיר טייטן!

ענטפערט מיר די טויב מיט מרה-שחורה:

— נישט ער וויל, ער מוז מיך טייטן... איך בין אַ הייב
מיתה... און ער וועט מיך טייטן, אויב עמעץ וועט זיך נישט פאַר
מיר מוסר נפש זיין! דאָס אַבער — זאָגט זי טרויעריק — וועט
קינער נישט טאָן!

— איך! — שריי איך אויס צו דער טויב — איך וועל עס

טאָן!

— און וועסט קיין חרטה נישט האָבן?

-- ניין! — און איך שווער איר צו, אַז ניין...

ניקט זי צו מיר, די טויב, מיט ליבשאַפט, שטייט אַ וויילע
און פליט אַוועק. און אַז איך האָב מיך אויפגעכאַפט, האָב איך
פאַרשטאַנען, וואָס עס באַטייט...

די טויב איז ער — הנניא... און מוסר נפש זיין, טאַטעשי.

קאָן זיך נאָר אַ ווייב... און געשוואַרן האָב איך!

ווערט ר' הייא זייער טרויעריק און פרעגט:

— און ווי איז, אַז דעם הנניא איז קיין אורח ימים נישט

באַשערט? ער מוז אַוועקגיין יונגערהייט פון דער וועלט?

ענטפערט זי:

— וויפיל עס איז אים יאָרן באַשערט, אַזוי פיל גוטע זאַך ער האָבן...

טרויעריק לייכטן אויף ר' חייא'ס אויגן, און ער פרעגט:
— און ווי איז, אַז זיין לעבן אין הימל איז גערעכנט
נישט אויף יאָרן, נאָר פון דער הוכה אָן, — אויף טעג —
— זאָל זיין טעג! אָבער גוטע טעג זאָל ער האָבן!
— און דו ווילסט אַ יונגע אַלמנה בלייבן?
— אָבער אַ געבענטשטע פון גאָט!
בלייבט ר' חייא זיצן, נישט פאַרשטייענדיק די גבורה פון
יונגן קינד.

„אַ הימל-זאָך“, טראַכט ער.

און זי לייגט אים נאָך אַמאָל די האַנט אויפ'ן אַקסל און
מיט אויפגעהויבענע אויגן, און מיט אַ קול פון אַ נביאה, זאָגט זי:
— איך האָף אָבער, אַז דער גזר דין, וואָס הענגט
איבער אים, וועט בטל ווערן! — איך וועל פאַר אים מיין לעבן
אַוועקגעבן.

— ווי אַזוי, טאַכטערשי?...

— איך אליין ווייס נישט, ווייל איך ווייס דאָך נאָך נישט
וואָס פאַר אַ זינד ער דאַרף אַפּקומען. שפעטער, וועט ער מיר
שוין זאָגן...

אין ר' חייא'ס שווער האַרץ בלייבט שוין קיין ספק נישט,
אַז עס איז אַ זיווג פון גאָט... און הויך זאָגט ער:

— מזל-טוב דיר, טאַכטער! אם רצה השם וועלן מיר
מאָרגן שרייבן תנאים.

מרים בייגט זיך איבער'ן פאַטער'ס האַנט, און אַז זי האָט
זיך צוריק אויפגעהויבן, האָט זי ר' חייא כמעט נישט דערקענט. זי
איז מיט אַמאָל אַזוי גליקלעך געוואָרן... שטראַלנדיק איז זי מיט
אַמאָל געוואָרן.

— האַסט גאָר קיין פחד נישט, מרים!

— גיין!

און איר קול האָט געקלונגען אַזוי קלאַר און אַזוי ריין, ווי קריסטאַל ...

דעם צווייטן טאָג האָט מען תנאים געשריבן און דעם זמן החתונה האָט מען מגביל געווען אויף אַ חנדש. דער עולם האָט געגאַפּט. די בחורים פון דער ישיבה זענען אויסער זיך: דעם עם האַרץ זאָל אַזוינס קומען! פאַר דרך ארץ אָבער שווייגט מען. און דער חודש גייט פאַרביי... רופט ר' חייא אין טאָג פון דער חופה אַריין די טאַכטער, און זאָגט איר:

— זיי וויסן, מרים, אַז אויף דיין חתן חנניא איז נגור גע-
וואָרן אַוועקצוגיין פון דער וועלט דעם אַכטן טאָג נאָך דער חופה...
און ער דערציילט איר, וואָס ער האָט געהערט פון דער
שלאַנג, און זאָגט איר, אַז אויב זי איז נישט פעסט אין דער דע-
אָ זי נאָך חרטה קריגן.
ענטפערט אים מרימ'ל:

— איך בין פעסט, און מיין האַרץ איז פעסט, און אַז איך
ווייס דעם גור דין, ווייס איך שוין, ווי אַזוי איך וועל אים
מבטל זיין!

— דו! אין וועמענס זכות, אין וועמענס כּוח? קאָן זיך נישט
אויסוואַנדערן ר' חייא ...

און מרימ'ל זאָגט:

— זיין כּוח פון מיין אמונה ...

בלייבט צו שטעלן אַ חופה ...

און עס איז אַ חתן-מאָל, זיצט דער חתן אין זיינע מלבושים
און רעדט נישט אַ וואָרט ...

ר' חייא האַלט פאַר אים אַ דרשה, און ער הערט זיך איין
מיט נחת און צער צוואַמען ...

פירט מען דעם חתן צו קבלת-פנים, זיצט די פּלה אין ליי-

וונטענע קליידער, אפנים שלא לבייש את החתן, און מיט א פראסטן טוך איבער'ן קאפ ...

און אז מען הייבט = אויף דאָס טוך, שיינט=אויף אַ פנים, ווי אַ זון, אויגן קלאָרע, גלויבנדיקע, שטייִל. נאָר טיף גליקלעכע!

לויפט—זיך גאַנץ צפת צוזאַמען צו דער חופּה — שטייט דער חתן אונטער דער חופּה אין לייִוונטענע קליידער, מיט אַ האַנפע=נעם שטריק אויף די לענדן און מיט אַ וואַלד=שטעקן אין דער האַנט ...

און מען פירט אַרום אים די פּלה אין וואַכנדיקע קליידער, שלא לבייש את החתן... און ר' חייא שטייט און שעפט נחת און וויינט. און אז ער וויל פּאַרזאָגן דעם חתן „הרי אַתּ” — פרעגט ער: — וואָס טייטש?

און ר' חייא גייט צו און פאַרטייטשט אים וואָרט ביי וואָרט... און אזוי פאַרטייטשט ער אים די ברכות און די כתובה ... גאַפט מען.

נאָר אז ר' חייא טוט אזוי, מן הסתם ווייסט ער, וואָס ער טוט ...

נאָך מער געגאַפט האָט מען איבער דעם, וואָס דער חתן האָט קיין וואָרט תורה נישט געוואָגט, אפילו נישט ביי דער סעודה, און מען האָט דעריבער נישט אויסגערופּן קיין דרשה=געשאַנק, אפילו נישט פון פּלה'ס צד ...

און די שבע ברכות—עס איז געווען זומער=צייט—זענען אין גאַרטן געווען... אויף דער מיטעלער ברייטער אַלעע זענען געשטאַ=נען טישן פאַר זכרים באַזונדער, און פאַר ווייבער באַזונדער, און די פּלה איז געזעסן ווי אַן אַרעמע פּלה צווישן רייכע געסט; און דער חתן איז געזעסן ווי אַ שטומער צווישן אַלע למדנים און רבנים, וואָס האָבן גע'דרשנט אין גערעדט תורה, און איבער אַלע — ר' חייא ...

און ר' חייא, צי ער אליין האָט געזאָגט, צי אַנדערע, איז
אַלץ געזעסן אומרוהיק, און האָט עפעס געזוכט אַרום און אַרום
מיט די אויגן אויף דער ערד. צי האָט ער נישט הרטה אויפ'ן
שידוך? חס ושלום! ער זוכט נאָר מיט די אויגן די פרעמדע
שלאַנג, און זעט, ווי דער „עכנאי“ דרייט זיך אַרום שטילערהייט
צווישן די געסט, פון קיינעם נישט געזען, און לאָזט קיין אויג
נישט אַראָפּ פון זיין קרבן — פון חתן חנניא... .

און אין אָוונט, נאָך די לעצטע שבע ברכות, האָט ר' חייא
צוגערופן די טאָכטער און האָט איהר געזאָגט מיט אַ משונה'דיק קול:
— טאָכטער, מאָרגן איז דער יום הדין. שטאַרק זיך!
— איך בין שטאַרק! — ענטפערט דאָס יונגע ווייבל, — איך
בין געבענטשט פון גאָט! און — גיט זי צו מיט בטחון — איך
וועל אים אויסלייזן פון טויט...
— זאָל דיר גאָט העלפן! ווינטשט איר ר' חייא מיט הייסע
טרערן.

— נאָר געדענק, — זאָגט זי, — טאַטעשי, אַז מאָרגן דאַרף
פריער זיין דער נס! — דער שטעקן דאַרף בליען. זיין נשמה
אויך! ער דאַרף זאָגן פאַר דיר אַ חילוק! קום צו אונז, טאַטעשי,
גאַנץ פרי, פאַרשלאָף נישט!
טראַכט ער: צי וועל איך דען שלאָפן? און הויך זאָגט ער
איר צו.

און צומאָרגנס, אַז ר' חייא איז געקומען צום פאַר-פאַלק,
איז שוין מרים געווען אָנגעטון. נאָר חנניא איז נאָך געלעגן
אין בעט.

— זייט מיר מוחל, שווער, — זאָגט ער, — איך פיל מיך
נישט בקו הבריאה... — און ער פאַרמאַכט צוריק די אויגן.
קוקט ר' חייא אויפ'ן ווייסן שטעקן, וואָס שטייט חנניא'ן
צוקאַפנס, גלויבט ער זיינע אויגן נישט — דער שטעקן באַדעקט
זיך מיט אַ גרינער הויט, די הויט — ווערט אָנגעדראָלן מיט אַד-

לערלעך, באדעקט זיך מיט קנאָספּן און הייבט זיך בליען... וויל
 ער זיך אויפהייבן און נענטער זיך צוקוקן צום נס. דערזעט ער
 אָבער, ווי חנניאַס פנים פאַרענדערט זיך, רייטלט זיך, און ער
 עפנט-אויף אַ פּאַר שטילע, קלאַרע, געבענטשטע אויגן, אָן אַ צייכן
 פון אַ קלאַה. — קוקט ער און גאַפט, זוכט ער מיט די אויגן די
 טאַכטער, צי זי זעט, — איז אָבער מרימ'ל שוין נעלם געוואָרן. און
 דערווייל עפנט חנניאַ די לעפּצן און הויבט אָן דרש'נען, און ר'
 חייא הערט און פאַרגעסט אָן אַלעם: אָן נס פון שטעקן, אָן דער
 טאַכטער, אָן „עכנאי“ — דעם שליח פון מלאך המות; פערל שיטן
 זיך חנניאַ'ן פון מויל: תורה און סתרי תורה. און ער עפנט פאַר
 ר' חייאַן די טויערן פון אַנייעס עולם התורה — אַוואַנדערלעכער
 גאַרטן — אַגן-עדן מיט'ן עץ הדעת, מיט'ן עץ החיים, און אַלערליי
 אַנדערע פירות, און די ריינע ליכט פון שבעת הימים באַשיינט
 אַלץ און באַשיט מיט ריין גינגאַלד, און אַלע ביימער בליען, און
 מחנות פייגל זינגען צווישן די בלעטער און פירות אויף די צווייגן
 — און עס בליט, און שפּראַצט, און זינגט, און שפּילט... חנניאַ
 רעדט, און ר' חייאַן דאַכט זיך, אַז די נשמה פון דער וועלט
 רעדט! צי חלומ'ט ער נישט? ווייט אַין ברייט עפנט ער די אויגן
 — די אויערן זאַפן-איין וואַנדערלעכע קולות. און מיט'ן אַפענעם
 מויל שלינגט חנניאַ די זוערטער פון די ליפּן אַראָפּ, און אַ היילי-
 קער, שטילער נחת צעגייט זיך אים אין אַלע גלידער.

און מרימ'ל, אַזוי ווי זי האָט דערזען, ווי דער שטעקן הייבט
 אָן בליען, און דער פּאַטער, ר' חייאַ, איז פאַרקוקט אויפ'ן שטעקן,
 האָט זי געכאַפט דעם מאַנס לייוונטענע מלבּושים און איז פון
 שטוב אַרויס... שטיל און לייכט גייט זי אַרויס פון חדר, דער
 דיוואַן זאַפט אין זיך איין אירע לייכטע טריט... און זי לויפט
 איבער אַלע חדרים ביו צום לעצטן חדר, פאַר דער פּאָדער-שטוב...
 קיין שום בן-אדם טרעפט זי נישט איבער'ן וועג. זי האָט נאָך
 נעכטן אָנגעזאָגט, עס זאָל זיך דאָ קיינער נישט באַווייזן, ביז זי

וועט רופן. און אז זי קוקט זיך אום און זעט, אז זי איז אליין, וואָרפט זי פון זיך אַראָפּ אירע קליידער, און כאַפט אויף זיך דעם מאַנ'ס לייוונטענע מלבושים, און לויפט = צו און עפנט זי טיר און זעצט זיך אויף דער שוועל פון פאָדער-שטוב אין גאָרטן אַריין, אזוי זיצט זי אַוויילע שטיל און קוקט אויף די אַלעע, וואָס ציט זיך פון דער הויז-טיר, ווייט, ווייט און ווערט פאַרלוירן צווישן די אַלעאַנדער-ביימער...

און אירע ליפן שעפטשען תפילות ותחנונים צום בורא עולם, ער זאָל אָגנעמען איר קרבן; און אז זי דערזעט, ווי דער „עכנאי“ וויקלט זיך אָפּ פון אַלעאַנדער-בנים און לאָזט זיך איבער'ן וועג נעמט זי געשווינט און פאַרשטעלט זיך דאָס פנים מיט די הענט, זעט זי אויס כהויה ווי דער מאַן חנניא. און לאָזן לאָזט זי נאָר איבער אַ דין שפעלט צווישן די פינגער, און קוקט, ווי די שלאַנג רוקט זיך און רוקט זיך... און דער „עכנאי“ רוקט זיך פאַמעלעך, בנעימות, נאָר זיכער. ער ווייסט, אז דער קרבן וועט אים נישט אַנטרינען! — און אז ער דערזעט חנניא'ן (אזוי מיינט ער), ווי ער זיצט זיך רוהיק אויף דער שוועל, דאָס פנים פאַרשטעלט, טראַכט ער: דער קרבן זיצט שטיל און דאָס האַרץ זאָגט אים שלעכטע גביאות... און ער איז מתפלל, אָדער ער זאָגט וידוי... שטעקט ער דאָס גיפט-קעפעלע פון מויל אַרויס און האַלט עס גרייט, דאָס פלי זיין! און מרימ'ל זעט עס, און זעט, ווי דער „עכנאי“ הייבט זיך אָן שטאַרקער צו רוקן; די תאוה פון אַ שלאַנג צו בייסן האָט זיך אין אים דערוועקט; און זי הערט שוין דאָס רייבן מיט'ן בויך איבער'ן זאָמד און זיין סאַפען... און אז ער קומט נאָנט, און זיינע הויט-פלעקן זעען זיך שוין קלאָר, פאַרמאַכט מרימ'ל דאָס דינע שפעלט פון צווישן די פינגער, און בעט אין שטילן האַרץ אָן אַטעם: — „רבוננו של עולם, געם אָן מיין קרבן“... און הייבט אָן וידוי זאָגן... שטיל, אָן אַטעם, אָן אַ ציטער מיט די ליפן... נאָר איידער זי ענדיקט ודוי, דערפילט זי דעם ביס... און פאַלט אַרונ-

טער אויף דער שוועל און הייבט אָן גוסס'ן, און די נשמה שיידיט זיך אָפּ מיט גרויס יסורים פון יונגן גוף.

און אַז די נשמה מרימ'לס איז אַרויף אויפ'ן הימל, האָט מען געוואָרט אויף איר, דאָס הייסט: אויף חנניא'ס נשמה... צדיקים זענען פון גן-עדן אַרויס!

און אַז מען פירט זי צום בית-דין, גיט מען זי אַ פּרעג, — אַבי מקיים צו זיין דעם מנהג, ווייכן ווייסט מען דאָך:

— עסקת באמונה?

ענטפערט מרימ'ל:

— איך האָב קיינמאָל נישט געהאַנדלט — —

— האָסטו געלערנט תורה?

צעשמייכלט זי זיך מיט אַ חן:

— רבונן של עולם, האָסטו דען געהייסן, יידישע טעכטער

זאָלן לערנען דין תורה?

ווערט אַגערודער.

— ווער ביזטו? ווער ביזטו?

זאָגט זי: מרים בת שרה וחייא, אשת חנניא!

ווערט אַרעש... דערגייט מען, אַז זי האָט זיך עס פאַר איר

מאַן מוסר נפש געווען! אַז „עכנאי“ האָט זיך געלאָזט נאַרן,

שרייט מען צו דער נשמה:

— גיי, לויף געשווינגט צוריק אַראָפּ, גיי צוריק אין דין

גוף אַריין, איידער מען רירט אים פון אַרט!

ווייל זי נישט, מרימ'ל! צוויי מאָל ליידן יסורי מות — זאָגט

זי — איז קיינער נישט מחויב... ניערט, — שטעלט זי אַתנאי —

אַז מען וועט אָננעמען איר טויט פאַר חנניא'ס טויט! ער זאָל

לעבן!

ווערט אַגעשריי אין פמליא של מעלה:

— מסכים! מסכים! — מען האָט מורא צו פאַרשפעטיקן! ..
 און מרימ'ל'ס נשמה קומט תוך כדי דבור צוריק אין גוף אַרײַן,
 און זי הייבט זיך אויף אפילו אויסגעהיילט פון וואונד, פלאַ היה,
 און זי לויפט אַרײַן מיט גרויס שמחה, און דערציילט זיי, וואָס
 מיט איר האָט געטראָפֿן. און באותו הרגע זענען אָנגעקומען צוויי
 משולחים מיט צוויי בריוו, איינער פון דעם ראש־ישיבה אין
 ירושלים, און דער צווייטער פון נשיא פון בבל, און אין ביידע
 בריוו איז מער נישט געשטאַנען ווי איין וואָרט:
 — מזל טוב! ...

פאַרטייטשיג פון די העברעאישע ווערטער.

גע'שמ'ט — באַרימט געווען.
 אבנים טובות ומרגליות — טייערע שטיינער און פערלען.
 יפה-פיה — שינהייט.
 לב טוב — גוט האַרץ. מזג טוב — גוטער כאַראַקטער.
 על התורה ועל העבודה — לערנען און גאָט דינען.
 נפטר געוואָרן — געשטאָרבן.
 עסקים — געשעפטן. נסיעות — רייזעס. מדינות — לענדער.
 ביטול תורה — נישט לערנען, פארברענגען די צייט אין וועלטליכע זאַכן.
 חדר מיוחד — בעזונדער צימער. ביחידות — איינער אַליין.
 עוסק געווען בתורה — זיך פאַרנומען מיט'ן לערנען.
 חכמת הרפואה — מעדיצין.
 שיחת חיות ועופות — שפראַך פון חיות און פייגל.
 אין לשער ואין לספר — גאָר נישט פאַרצושטעלן זיך
 און גאָר נישט צו שילדערן.
 בכל מקום בואו — וואו ער איז נאָר געקומען.
 מפריש געווען — אַראָפגענומען, אָפגעלעגט.

מעשר = עני — א צענט = חלק פאר אַרימעלייט.
פדיון שבויים — אויסלייזונג פון געפאַנגענע,
נושא חן געווען — אויסגענומען, געפעלן.
לכל היוצא מפיו — אַלץ וואָס געהט אַרויס פון זיין מויל.
מליץ יושר — פאַרטיידיגער.
על כל צרה שלא תבוא — אויף יעדן אומגליקליכן פאַל.
מלקות — שמיץ, לייב = שטראַף.
מהלך בדרך — רייזנדער, אַרומפאַרער.
ממלא מקומו זיין — אויף זיין אָרט, פאַרטרעטן.
אשת = חיל — אַ גרויסע ווירטין, אַ פרוי אַנאָיפטוערין.
מגדל זיין — דערציהען.
מדריך זיין — פירן, אין גוטע וועגן.
לחץ לארץ — קיין אויסלאַנד.
מקבל זיין — אויפנעמען.
בסבר פנים יפות — ליבליך, פריינטליך.
מקום ווערן — זיך פאַרווירקליכן.
מניעות — שטערונגען.
גובר געווען — בייגעקומען.
יציאת-נשמה — דאָס אויסגיין פון דער נשמה, די לעצטע מיווטן פון לעבן.
מבטיח זיין — צוואַגן.
ישוב הדעת — באַקלערן זיך.
חדר מפואר — אויסגעפוצט צימער.
מפרנס געווען — געגעבן עסן, אויסגעהאַלטן.
בעין יפה — גערן, פאַרגינענדיג.
מלביש ומנעיל זיין — קליידן און שוכן.
לפי כבודו ומעלתו — ווי עס פאַסט פאַר אים.
כלי יקר — אַ טייערע כלי.
פגם — פעלער, דעפעקט.
עניות — באַשיידנהייט.
מטייל זיין — שפאַצירן
טועם זיין — פאַרזוכן
נהגה זיין — געניסן, הנאה האַבן.

בעל פה — אויסענווייניק, אויפ'ן זכרון.
 מתבודד זיין — זיין אליין, איינזאם, דעווייטערן זיך פון מענטשן.
 חיתוך הדיבור — אויסשפראך, שפראך.
 עצבות — טרויער, פארווארגטקייט.
 מקטרג זיין — רעדן שלעכטס, באַרעדן.
 קמח = סולת — זעמעל = מעל, „דער פייגסטער“.
 רושם — איינדרוק.
 תופס — באַגרייפט.
 בשמים — געווירצן.
 דריסת-הרגל — צוטריט. האָפן אַ דריסת הרגל — זיין אַן איינגייהער.
 מוסר זיין — איבערגעבן.
 השגחה — אויפזיכט.
 אברים — גלידער.
 נכשל ווערן — דורכפאלן, געשטרויכלט ווערן.
 גאווה — שטאַלן.
 נצחון — אַמביציע, זיג.
 שבעה רקיעים — זיבן הימלען.
 דרך השקר — פאַלעען וועג.
 מבייש זיין — פאַרשעמען.
 מעשה ילדות — קינדעריי.
 אשפה — מיסט.
 מעניש זיין — באַשטראַפן.
 סתירה — איינוואַרפן, צעשטערן.
 בנין — בויען.
 מציל זיין — ראַטעווען.
 רע לב — אַ שלעכטער כאַראַקטער, אַ שלעכטער מענטש.
 אשה צנועה — פרומע שטילע פרוי.
 מתעסק זיין — פאַרנעמען זיך.
 הפלא ופלא — וואונדער איבער וואונדער.
 מהנה זיין — צופרידנשטעלן, לאָזן געניסן.
 מבזבז זיין — אויסברענגען, פאַרשווענדן.
 מפתח ביתה — איבער'ן שוועל, פון שטוב אַרויס.

תאזה — לוסט.
 מלא חמה — צעקאָכט, צאַרנדיג.
 צידה לדרך — שפייז אויפ'ן וועג.
 באר מים חיים — א וואַסער = קוואַל.
 מגביל — באַשטימט אַ טערמין
 שם — אַ נאָמען; באַקומען אַ שם — באַקאַנט ווערן.
 היילולא — חתונה.
 נסיון — פּראַוו.
 חולשות = הדעת — צעמישטקייט.
 באותו הדגע — אין דערזעלבער מינוט.
 פועל'ן — ווירקען, אויספירן.
 דורס'ן — צעטרעטן, דערהרג'ענען.
 הולך — קליידונג, אַנטוועכטס.
 כהרף עין — אין איין מאָמענט.
 נחשים ועקרבים — שלאַנגען און עקדעשן.
 בחזקת סכנה — אין געפאַר.
 אריכת ימים — לאַנג לעבן.
 מעשה נערות — שטיפעריי.
 מרוצה — איינשטימיג.
 תוך — אינהאַלט.
 תוך כדי דיבור — אין דער מינוט, נאָך נישט באַוווּן
 צו ענדיקן די ווערטער.
 חייב = מיתה — פאַראַרטיילט צום טויט.
 לעולם ועד — אויף אימער און אייביג.
 כפרת עוון — אַ פאַרגעבונג פון דער זינד.
 חסד — גנאָד. בטחון — האַפנונג אויף גאָט'ס חסד.
 חולשת-הלב — שוואַכקייט פון האַרץ, פיזישע שוואַכקייט.
 בשעת פטירה — בעת'ן שטאַרבן.
 כהאי לישנא — אַט מיט די ווערטער:
 גוזר זיין — באַפעלן.
 גזר דין — האַרבער אורטייל.
 פחד — שרעק
 משונה'דיג — אויסטערליש.
 בקו הבריאה — מיט אַלעמען, ביים געזונט.
 כהוויה — פונקט, אַקוראַט.
 סמליא של מעלה — הימלישע ספערן.

